

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Kašrut v Praze	2
Kufr s dvojitým dnem – rozhovor s Amirem Gutfreundem	4
Motivy izraelských mincí	8
Za fotografiemi do Vídně	12
„Brněnský Wolfgang“ Erik Korngiold	14

■ Krátce

Moje žena, která byla psycholožka, mi jednou řekla: „Víš co, Amire, ty jsi vlastně docela normální.“ To je dobré, ne? A myslím, že jsem takový právě díky tomu, že mi toho o holocaustu neříkali příliš. Vychovávali mě jako skutečného Izraelce. Vyrostl jsem pod modrým izraelským nebem a zářivým sluncem.

Amir Gutfreund

Judaismus věří, že člověk může být dobrý, a kašrut je jednou z oblastí, kde to lze prakticky naplnit. Nejhorším hříchem v této oblasti pak podle mého názoru je, když se kašrut stane byznysem, který nebere ohledy na slabší, a snaží se pouze o dosažení zisku nebo potvrzení společenského postavení rabínů či jiných funkcionářů. V Izraeli v poslední době vznikla instituce sociálního kašrutu. Vedle potvrzení, že restaurace používá pouze košer potraviny, je ještě nezávislé potvrzení, že majitel restaurace se chová eticky ke svým zaměstnancům a zákazníkům.

Rabín Štěpán Menaše Kliment

Je patrně rozšířenou představou mezi turisty-romantiky, příjždějícími do Čech hledat své židovské kořeny, že české země musí být plné starožitných judaik. Mnozí starožitníci, kteří se snaží na této touze turistů co nejvíce vydělat, nabízejí ve výkladních skříních všemožné předměty tohoto druhu, které jsou však spíš dokladem schopnosti soudobých výrobců replik vyrobit „z nového staré“, než památkou na zdějí židovskou historii.

Daniel Vaněk

V neděli 25. listopadu se na pražském Václavském náměstí sešly zhruba tři stovky lidí, aby tu veřejně demonstrovali svou podporu Izraeli a jeho právu na obranu vlastní existence a bezpečnosti
(foto: Kateřina Weberová)

Podporujeme IZRAEL!

KAŠRUT v Praze

Způsob židovského stravování je téma, o kterém se hodně mluví, ale bohužel je někdy diskuze zavádějící nebo se ozývají určité stereotypy, o čem kašrut vlastně je.

Co je to košer?

Základní pravidla kašrutu, tedy košer stravování, nalézáme v pěti knihách Mojžíšových. Mezi nejdůležitější patří zákaz používání krve, zákaz vaření masa s mlékem a specifikace druhů živočichů, které smíme jíst. Tato pravidla jsou dále rozvedena v rabínské halachické diskuzi v Talmudu. V průběhu věků byla tato pravidla dále specifikována v kodexu Šulchan aruch a v mnoha dalších rabínských dílech. Vznikl tak rozsáhlý textový komplex, kde spolu diskutují generace učenců, navzájem spolu souhlasí, nebo nesouhlasí, doplňují se, zpřísňují pro své obce, nebo naopak pro své obce hledají mírnější řešení. V průběhu historie vznikly dvě hlavní tradice, které se v mnoha detailech velmi liší. Tradice sefardská (historicky Španělsko, severní Afrika a Blízký východ) a tradice aškenázská (střední a východní Evropa). Obě tradice jsou v něčem přísnější a v něčem naopak mírnější. Sefardi například jedí pouze maso, které je *chalak (glat)*, což třeba u hovězího znamená naprosto zdravé zvíře se zcela zdravými plícemi (zdraví plíce je košer indikace zdraví zvířete). Aškenázové jedí i hovězí maso ze zvířete, které mělo plíce lehce poznamenané. Na druhou stranu Aškenázové jedí jen přední hovězí, protože nemají tradici, jak zbavit zadní hovězí krve. Naopak Sefardi jedí i zadní hovězí, neboť tuto tradici mají. V současné době dochází k promíchání zastánců jednotlivých tradic, například v Izraeli žijí Sefardi a Aškenázové spolu. Toto se týká i Prahy, která byla za poslední léta ovlivněna Izraelci zde žijícími a pracujícími.

Širší rozměr kašrutu

Podobně jako u ostatních halachických pravidel i u kašrutu je možné se ptát po smyslu těchto pravidel. Někteří vysvětlují původ kašrutu v historických podmínkách Izraele. Tedy že v Izraeli bylo horko a nebylo možné skladovat určité typy masa nebo že je zdravější nemíchat maso s mlékem. V poslední době se stalo populárním spojovat kašrut s hygienou nebo se zdravým životním stylem či biopotraviny. Žádné z těchto vysvětlení není úplně přesné, protože míjí hlavní význam kašrutu. Dodržovat kašrut je součástí širšího životního stylu a názoru vyplývajícího z přijetí Božích přikázání jakožto celku. Jedná se tedy o rituální pravidla, která člověk přijímá a plní, i když nemusí nutně znát

jejich racionální odůvodnění. Primárně se nejedná ani o zdravý životní styl, ani o hygienická pravidla, ale o rituální nařízení.

Kašrut je ucelený systém. Některá pravidla jsou někdy vytrhávána z kontextu a jsou známější, například se lidé často vyhýbají vepřovému masu, ale v kašrutu je stejně přísně zakázáno i maso povolených druhů, které nebyly košer způsobem poraženy a odkrveny.

Pokus o definici smyslu kašrutu

Podle mého názoru je kašrut snahou o vědomé vztahování se k jídlu. Kašrut je snaha odlišit lidské stravování od pouhého uspokojování potřeb za jakoukoliv cenu. Nejvíce vidím tuto snahu u přístupu k masu. Košer maso je jen ze zvířete zabitého co nejhleduplnějším způsobem (rituální porážka, hebrejsky *šchita*). Zároveň takové maso nesmí obsahovat krev, respektujeme, že zvíře bylo živý tvor a mělo svou duši (Tóra uvádí, že krev je nositelem duše). Maso je povolené jen ze zdravého zvířete. Po porážce musí být zvíře zkontrolováno, a pokud trpělo za svého života nemocí nebo bylo vážně poraněno, není jeho maso košer. V praxi to znamená, že košer maso je často ze zvířat chovaných ekologicky, tedy v prostředí odpovídající danému druhu. Než je zvíře poraženo, *šochet* (rituální řezník) pronáší požehnání. Stejně tak se žehná nad jídlem, než se začne jíst. Pouze pokud absolvujeme dlouhý proces přeměny živého tvora v lidskou stravu, můžeme maso konzumovat. Celý proces by nám měl připomenout, že jsme součástí stvořeného světa, nejsme jeho majiteli a měli bychom ke světu mít patřičnou úctu. Judaismus je vírou v to, že člověk může být dobrý, a kašrut je jednou z oblastí, kde toto lze prakticky naplnit. Nejhorším hříchem v této oblasti pak podle mého názoru je, když se kašrut stane byznysem, který nebere ohledy na slabší, a snaží se pouze o dosažení zisku nebo potvrzení společenského postavení rabínů nebo jiných funk-

cionářů. V Izraeli v poslední době vznikla instituce sociálního kašrutu. Vedle potvrzení, že restaurace používá pouze košer potraviny povoleným způsobem, je ještě nezávislé potvrzení, že majitel restaurace se chová eticky ke svým zaměstnancům a zákazníkům.

Kašrut v Praze

Praha byla historicky velmi vlivným rabínským centrem, které ovlivňovalo i vývoj kašrutu. Popis tohoto vývoje by ovšem vydal na obsáhlou studii. Pro zajímavost tedy uvedu dva příklady. Nejznámější pražský učenec Maharal ovlivnil kašrut vína (pravda, za svého mikulovského působení). Na rozdíl od jiných druhů alkoholu víno potřebuje speciální dohled, i když původní důvody již nejsou zcela aktuální. Rabín Jechezkel Landau, další z významných pražských autorit, výrazně ovlivnil kašrut piva, když povolil filtrování pomocí nekošer přísad, které ovšem nakonec v pivu nezůstávají. Běžná dostupnost piva pro košer strávníky se tímto výrazně zjednodušila. V současné době v oblasti kašrutu v Praze působí několik rabínských autorit. Jedinou košer porážku (*šchita*), která se koná na území ČR, organizuje majitel restaurace King Solomon. Tato *šchita* je pod dozorem autora článku a posledních pět měsíců i pod dozorem rabína Kaufmana z Bnei Braku (dozorující rabín jedné z největších kašrutových organizací na světě – Badatz Chug Chatam Sofer). Rabínát ŽOP vydává seznam košer potravin (možno dohledat na webových stránkách ŽOP) a dozoruje výdejnu košer potravin na ŽOP. Běžný strávník si tak může většinu produktů pořídit v běžných obchodech (zelenina, ovoce, ryby – musí mít šupiny a ploutve, některé mléčné produkty, některé druhy pečiva nebo například alkoholu). Komodity, které nutně potřebují *hechšer* – rabínskou košer certifikaci, jsou složitější produkty a polotovary (složitějšími mám na mysli více věcí ve složení), maso, sýry a víno.

V Praze existuje několik jídelen a restaurací, které nabízejí různé styly podávaných jídel (od typicky české až po tradiční aškenázskou nebo izraelskou kuchyni). Stejně jako jsou rozmanité styly jednotlivých provozů, tak se i liší standardy jejich kašrutu, mezi kterými si strávník může vybrat. ŽOP dozoruje jídelny v některých ze svých zařízení – jídelnu na židovské radnici, na Lauderově škole nebo na Hagiboru. V Praze také funguje několik

► soukromých košer restaurací. Jsou to restaurace Šelanu, provozovaná a certifikovaná hnutím Chabad, restaurace Dinitz, dozorovaná r. Kalcheimem z Izraele, a restaurace King Solomon pod košer certifikací autora tohoto článku.

► **Rabín Štěpán Menaše Kliment**

Autor studoval v letech 2002–2011 židovská studia v Praze, Stockholmu a Jeruzalémě.

V roce 2010 získal rabínské smichy od rabínů Arye Strikovského a Daniela Landese a dajana Zalman Nechemiy Goldberga. Autor poskytuje na základě smluvního vztahu košer certifikaci restauraci King Solomon, od června 2012 spolupracuje s prestižní izraelskou kašrutovou organizací Badatz Chug Chatam Sofer – Bnei Brak, která připojila svou certifikaci k hechšeru restaurace King Solomon.

**Classic
Rock'n'Roll
Chanuka**

K tanci a poslechu hraje Classic Rock'n'Roll Band Pepy Pilaře

Na zapalování poslední svíce letošní Chanuky s veselým posezením a tancem zve Bejt Simcha, progresivní židovská kongregace, o.s.

**v sobotu 15. 12. 2012
od 19 hodin
v Hudebním klubu ROXY
Dlouhá 33,
Praha 1**

Vstupné 100 Kč.
Vstupenky rezervujte na e-mailové adrese: kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929.

Součást cyklu Epes Rares za finanční podpory Hl. m. Prahy

Sidur HEGJON LEV – Modlitby progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny

Uspořádali: rabín Tomáš Kučera, Jan David Reitschläger

Vydala: Bejt Simcha

Formát: A5, 216 stran

Sidur je v pevné vazbě a na každé dvoustraně najdete hebrejský text, český překlad, transkripci do latinky a anglický (případně slovenský) text. Prodejní cena je 400 Kč při osobním odběru (po dohodě), 470 Kč na dobírku (včetně poštovného a balného). Zaslání na dobírku je možné i na Slovensko, za celkovou cenu 570 Kč.

Objednávky na adrese kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929.

**Program Bejt Simcha
prosinec 2012**

SOBOTA 15. PROSINCE
od 19 hodin v klubu Roxy

**CLASSIC
ROCK'N'ROLL
CHANUKA**

(viz pozvánka na této straně)

PRAVIDELNÉ AKCE

Ivrit – hodiny hebrejštiny pro pokročilé
každé úterý od 18.30 h
pro mírně pokročilé
ve čtvrtek od 18 h
kurz pro začátečníky
ve čtvrtek od 19.30 h

Úvod do judaismu
každé úterý od 19.45 h

Četba siduru
každou středu od 18.30 h

Židovská filosofie a mystika
každou středu od 19.45 h

Kabalat šabat
každý pátek od 18 h

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1
Telefon: 724 027 929

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

- v elektronické podobě na www.maskil.cz
- v tištěné podobě za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovného a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

KUFR S DVOJITÝM DNEM

Rozhovor s izraelským spisovatelem Amirem Gutfreundem

Amir Gutfreund se narodil v roce 1963 v Haifě. Jeho rodiče přežili jako velmi mladí, vlastně ještě děti, holocaust. Právě tato zkušenost je jádrem Gutfreundovy prvotiny Jídlo se nevyhazuje (v hebrejském originále Šoa šelanu, tedy Naše šoa), která nyní vychází v českém překladu. U příležitosti jejího uvedení navštívil Amir Gutfreund Prahu a my jsme měli možnost si s ním popovídat. A rozhovor s ním byl podobný jako jeho kniha – dokáže vše podat s humorem, ale zároveň víte, že bere věci vážně a velmi o nich přemýšlí.

Vystudoval jste matematiku. Tuto odbornost jste ale posléze uplatnil v armádní službě, stal jste se vojáčkem z povolání.

Ale nemůžu vám říct, co jsem v armádě dělal, to bychom vás potom museli zlikvidovat, znáte postupy. Ale dvacet let jsem pracoval jako matematik pro armádu. A teď už jsem v penzi, jsem důchodce. Odešel jsem do výslužby ve 42 letech.

Ale už předtím jste vlastně zahájil svoji druhou, spisovatelskou kariéru.

Ano, moje první tři knihy vyšly ještě v době, kdy jsem byl v armádě.

Prý musely vaše knihy projít armádní cenzurou.

Ano, to bylo legrační. Nicméně musel se dodržet formální postup. Ale ne že by na to šli s nůžkami. Nikdy mi nikdo nezměnil ani nevyhodil jediné slovíčko. Jen to přečetli. Ale pro mnoho lidí je to zvláštní představa.

Určitě se mimo Izrael často setkáváte s tím, že si lidé nedokážou představit, jak jde dohromady armáda a spisovatelská či jiná umělecká činnost. Na vojenské prostředí se mnohde pohlíží poněkud jednostranně a jistě není vnímáno jako místo pro kreativní lidi. Ale v Izraeli je vnímání armády a vojáků poněkud odlišné.

Ne poněkud, ale naprosto, totálně odlišné. Ale fakt je, že to mnoho lidí mimo Izrael nechápe a já pořád dostávám otázky: „Jak to, že píšete, když jste matematik? Vy přece nemáte žádné city.“ „A jak to že, že se voják stane spisovatelem, vy přece nemáte svědomí.“ Já jim na to vždycky co nejzdvořileji odpovím a pak jdu na parkoviště a vypustím jim pneumatiky. Ale vážně, v Izraeli si armádou projde každý a já jsem byl jedním z těch, kteří se rozhodli tam zůstat i po skončení povinné služby. Ne proto, že bych miloval vůni tanků. Ale v Izraeli od chvíle, kdy se narodíte, víte, že do armády půjdete, a víte,

proč tam půjdete, že skutečně musíte bránit svoji zemi. Zatímco jinde se k vojsku dávají lidé třeba proto, že si chtějí vylepšit své společenské postavení nebo jsou to tvrdí hoši, kterým se líbí bojovat, extrémisté. Důvody jsou různé. Ale v Izraeli je to úplně jinak. Sloužili se mnou lidé různého založení, i umělci, třeba houslisté.

A jak vás napadlo napsat knihu? Patříte k těm, kteří se chtějí stát spisovatelem a hledají způsob, jak toho dosáhnout, anebo jste prostě měl silné téma a cítil, že to musíte napsat?

Na to mám buď čtyřicetiminutovou verzi odpovědi, nebo minutovou. Tak dáme tu kratší. Vždycky říkám, že jsem náhodou napsal knihu a náhodou ji vydal. Psal jsem dvacet let, aniž bych cokoli publikoval a aniž bych vůbec toužil něco publikovat. A přitom bylo psaní zcela zásadní součástí mého života. Byl jsem celkem divný chlapík. Tedy to pořád jsem, já vím, ale teď to myslím zcela specificky, ve vztahu k psaní. Slechny, s nimiž jsem postupně žil, vůbec nevěděly, že píšu. Já jsem to tajil. A co jsem napsal, jsem schovával. A přitom jsem psal pořád, měl jsem už napsané tři romány a hromadu povídek, a vlastně nikdo o tom nevěděl. A potom zemřela moje matka a já jsem si myslil, že by bylo fajn vydat knihu, kde by na začátku bylo, že je věnována mojí drahé zesnulé matce. A tak jsem se stal spisovatelem, který své knihy i vydává. Bylo to tak ve skutečnosti? Já nevím. Mohl bych si vymyslet i jiný příběh.

Každopádně tedy stát se spisovatelem nebylo vašim dětským snem?

To určitě ne. Začal jsem psát, když mi bylo asi sedmnáct. A možná bych měl říct, že dvacet let jsem psal o všem možném, o čemkoliv, jen ne o holocaustu. Dvacet let jsem na tohle téma nenapsal jediné slovo. Nebylo to pro mě důležité. Byl jsem takový ten moderní chlápek na úrovni, který usrkne espressa a pozná, z jakého druhu kávy ho uvařili. Ale holocaust? Hm, to není nic pro mě.

A to je zajímavé. Přitom jste v jednom z rozhovorů řekl: „I kdybych psal návod k obsluze automatické ▶“

► **pračky, vždycky v tom bude humor a vždycky v tom bude holocaust.**

No jo, to říkám teď. Ale v Izraeli se zrovna chystá k vydání moje pátá kniha, pátý román a z těch pěti jen ten první je o holocaustu. Ostatní čtyři ne. Ale přesto v nich je. Tak je to v Izraeli. Jdete v Tel Avivu na pláž, s holocaustem to nemá nic společného. Ale stejně tam někde je, ve vzduchu, v atmosféře, prostě tam vždycky je. A tak je to i s mými knihami.

Bezprostředně po válce a po vzniku Izraele se o holocaustu moc nemluvalo, neučilo se o něm ve školách. Bylo to poněkud problematické téma, společnost zpočátku nevěděla, jak se k němu postavit a jak jednat s přeživšími. V době kdy jste vy vyrůstal, koncem šedesátých let, to už bylo jiné?

Ano i ne. Ještě dnes o tom akademici diskutují, jestli jsme se k holocaustu postavili správně, jestli tu byla, nebo nebyla veřejná diskuse a pořádají se o tom konference na ostrovech v Karibiku (*narážka na knihu Jídlo se nevyhazuje – pozn. red.*). Můj otec mi jednou řekl: „Proč jsme o tom nevyprávěli? Protože se nás nikdo neptal.“ Já myslím, že lidé se prostě nedokázali s představou holocaustu vyrovnat kvůli tomu rozměru, tomu obrovskému množství. Hned po vyhlášení státu jsme tu měli v roce 1948 válku a tamhle v té bitvě padlo dvacet lidí, při téhle operaci zahynulo patnáct. Tomu každý rozumí. Ale najednou přijdou lidé z Evropy a řeknou – v tom a tom lágru zavraždili půl miliónu lidí. S tím se prostě lidská mysl nedokáže vyrovnat a pochopit. A tak to lidé radši ani nechtěli slyšet. U nás v rodině se tedy o tom nemluvalo.

A když jste se jako děti ptaly, říkali vám, tak jako ve vaší knize, že na to ještě nemáte věk?

Přesně. A taky se nikdy nepoužívalo vůbec to slovo „holocaust“. Mluvalo se o „válce“. Ale vždycky jsem cítil, že za vším, co se doma řekne, je ještě něco. Něco, čemu nerozumím a co přede mnou skrývají.

Mluvili hebrejsky nebo třeba jidiš, abyste jim nerozuměli?

Někdy hebrejsky, někdy jidiš. Ale i když mluvili hebrejsky, stejně tam pořád bylo něco, co jsme nevěděli a neměli vědět. Jako když máte kufr s dvojitým dnem, kde jsou ukryté drogy. Takové bylo celé moje dětství – kufr s dvojitým dnem, pod nímž je ukryté nějaké tajemství. A ty děti v knize, Amir a Efi (*hlavní postavy knihy Jídlo se nevyhazuje – pozn. red.*), představují mě jako dítě. Jsou takovou mojí lepší verzí – jsou zábavnější a tak, ale jsou mi podobné v tom svém urputném snažení odhalit to tajemství. Moje matka o tom, co prožila, nedokázala promluvit až do své smrti. Otec nám řekl sem tam něco, vlastně nám tu hrůzu podával po malých dávkách. Ale nebylo to jako v některých jiných rodinách, kde se o holocaustu mluvílo pořád, kde lidé při každé příležitosti připomínali, co se jim stalo. Moje žena, která byla psycholožka, mi jednou řekla: „Víš co, Amire, ty jsi vlastně docela normální.“ To je dobré, ne? A myslím, že jsem takový právě díky tomu, že mi toho o holocaustu neříkali příliš. Vychovávali mě jako skutečného Izraelce. Vyrostl jsem pod modrým izraelským nebem a zářivým sluncem. Nevyprávěli mi o holocaustu, nechtěli, abych věděl, co se jim stalo, co dokážou lidi udělat jiným lidem.

To, co jsme si přečetli v knížkách, jsme chtěli propojit s příběhy, které jsme slyšeli v rodinách nebo od lidí ve čtvrti, chtěli jsme vědět, co bychom četli, kdyby psali knihy oni. Ale to nešlo, protože jsme na to *neměli věk*. Děda Josef zahradi všechny přístupové cesty neúprosněji než Britové přístup do Palestiny od moře – uprchlíci na lodích si k břehům málem ani netroufli zamířit. ... Ale vyhlásili jsme stav nouze, okamžitou mobilizaci. Zapojili jsme veškeré prostředky. Odvahu, lstivost, pochlebování, lži, taktiku... Nebyl to řádný vědecký výzkum, bylo to žebrání. Ani to ne. Byla to lovecká výprava.

► Amir Gutfreund: „Jídlo se nevyhazuje“

I když samozřejmě na druhou stranu, do určité míry, tu potřebu měli. Abych pochopil, proč jsou trochu zvláštní, proč jsou někteří lidé v naší rodině divní. Tak pořád nějak balancovali mezi tím, že nechtěli, abychom věděli, a zároveň chtěli. Ale dnes je holocaust v Izraeli velké téma, velmi módní. V roce 2000, když vycházela v Izraeli moje první kniha, mi moje editorka řekla: „Amire, napsal jsi skvělou knihu“ – to tam napište – „ale holocaust není v módě, lidi to nebudou číst.“ A měla pravdu, tehdy. Ale pak přišla tak zvaná druhá intifáda. A v roce 2001 také konference v Durbanu (*tzv. Světová konference proti rasismu, která se ve zvýšené míře zaměřila na Stát Izrael, ostře jej kritizovala za*

jeho zacházení s Palestinci a sionismus přirovnala k rasismu. Zástupci Kanady, USA a Izraele opustili na protest jednání konference ještě před přijetím závěrečného prohlášení – pozn. red.). Jak už jsem řekl, byl jsem takový moderní chlapík, světoobčan, co umí pít espresso a ví, jak se dává wasabi na sushi. Antisemitismus? To se mě netýkalo, to bylo něco ze světa mého dědečka. Ale najednou se to stalo zase aktuálním – nejenom pro mě, ale pro všechny Izraelce. A tak přišel holocaust zase do módy. Najednou jsme na vlastní kůži prožili ten pocit, že jsme sami, že nám nikdo nepomůže. Holocaust se nám přiblížil. A já jsem to na své knize přesně viděl. Moje editorka měla pravdu. Když kniha vyšla, nikdo o ni neměl zájem, dva nebo tři roky se skoro neprodávala. A pak najednou přišel boom. Z mojí knihy se stal bestseller, začali mě zvat na přednášky, na konference o holocaustu, do škol. V izraelských školách se teď o holocaustu hodně učí. Třeba to zase pomine, ale zatím je to i skvělá reklama po moji knihu. No tak to vidíte, jaké dlouhé odpovědi dávám na vaše stručné otázky. Takže když jsem byl dítě, o holocaustu se mluvílo, ale rozhodně ne tolik jako dnes.

A cítil jste jako dítě, že je rozdíl mezi vámi a dětmi s podobnou rodinnou zkušeností a na druhé straně dětmi z rodin, které holocaustem přímo neprošly?

Pro nás vůbec nebylo téma. Je to zvláštní, ale jak o tom ostatně i píšou, bylo to jako by existovaly dva holocausty. Ten rodinný, o kterém je moje kniha, a potom ten oficiální, který představovaly veřejné ceremonie, vzpomínkové akce, černé sukno, šest miliónů a tak dále. A mezi těmi dvěma holocausty nebylo žádné spojení. Vyrostl jsem ve čtvrti, kde bylo i mnoho dětí z rodin, které přišly z arabských zemí a holocaust nezažily, ale pro nás v tom žádný rozdíl nebyl. Zajímali jsme se o jiné věci, filmové hvězdy a tak. A když byly oficiální vzpomínkové akce na holocaust, tak jsme tam stáli všichni společně a všichni bez rozdílu jsme se snažili se nesmát. Prostě děti.

Když říkáte, že s vámi rodiče a další členové rodiny o holocaustu nejdřív nemluvili, protože jste „na to neměli věk“, vaše matka o tom vlastně nedokázala mluvit ani později, váš otec vám řekl jen něco... Kolik z těch detailů, konkrétních příběhů, které se v knize objevují, jsou vzpomínky členů rodiny, kolik jsou informace získané z jiných zdrojů a kolik je vaše fantazie? Kolik jste se toho nakonec v rodině dozvěděl?

Pokud jde o rodinu, čerpal jsem hlavně z toho, co mi řekl otec a jeho sestra. Ale bohužel než jsem se „probudil“ a začal to sepišovat, většina pamětníků z naší rodiny už

PRAŽSKÁ ŽIDOVSKÁ OBEC: JAKÁ JE A JAKÁ BUDE? část 2

Začátkem prosince se uskuteční volby Reprezentace Židovské obce v Praze. V minulém čísle jsme vám nabídli zamyšlení několika členů obce nad úspěchy a výzvami končícího a nadcházejícího období a vize, jaká by obec měla být. V tomto čísle přinášíme další.

Dani Kolský

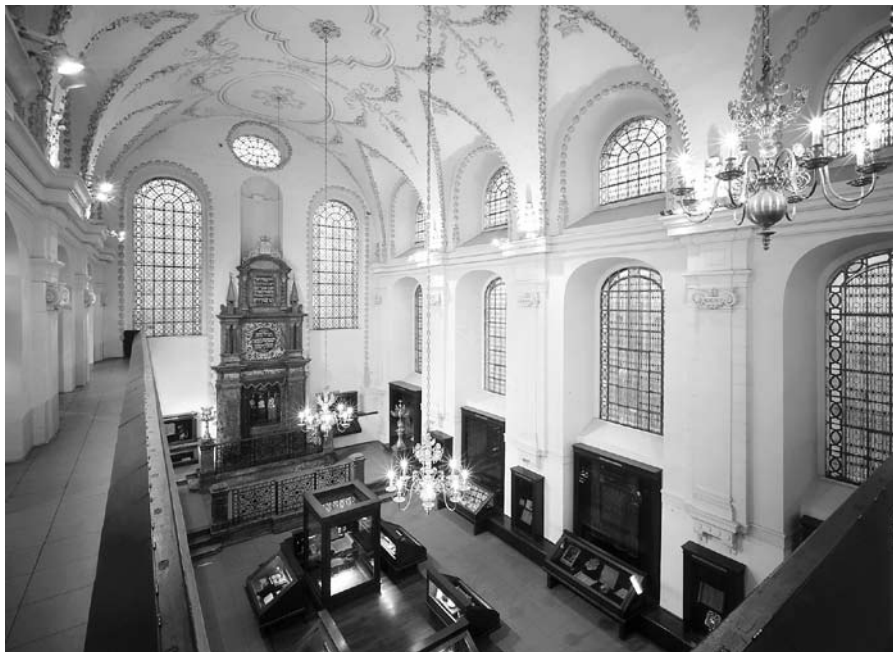
Končící volební období na ŽOP vnímám jako dobu částečného klidu a jakési období postupného rozvoje. Stále daleko od toho, jakou si představuji obec já, ale alespoň jako období, které snad uzdravuje starší šrámy a tedy pomůže vytvořit v budoucnu lepší vztahy a obec ve smyslu, jak ji vnímám.

Co se reprezentaci povedlo, co naopak dobře nefunguje? To neumím dobře posoudit, protože řadu rozhodnutí jsem nemohl příliš sledovat. Já osobně nejsem členem, ale myslím, že nejen kvůli tomu je řada rozhodnutí a pozic reprezentace vlastně pro běžné členy velice vzdálená. Myslím, že co se obci stále ještě moc nedaří, je komunikace, a to nejen ven (to se rozhodně postupně zlepšuje), ale hlavně dovnitř. Tím myslím nejen přímo k členům, ale i k potenciálním členům. Tam je pořád velký deficit a myslím, že druhý největší deficit je v přístupu k mládeži – tady obec a částečně i reprezentace podle mě pořád vůbec nepochopila svou roli.

A jaké vidím výzvy pro nadcházející období, jakou mám vizi, jaká by obec měla či mohla být? Jako největší výzvu vůbec chápu vytvoření této vize a pak její naplňování. Jako asi největší téma vidím, aby se obec snažila být příjemným místem pro všechny Židy/židy. Dalším tématem je aktivnější snaha o práci s mládeží, a to nejen obecně deklarovaná, ale skutečně praktická. Pokud chce obec fungovat za deset nebo dvacet let, musí pracovat se svými budoucími členy. To je také to, co jí jediné může zajistit potřebou kontinuitu a stabilitu.

Aaron Günsberger

Byl jsem požádán redakcí mého oblíbeného časopisu Maskil, abych ze svého pohledu shrnul svůj názor na uplynulá volební období a na budoucí směřování obce. Přiznám se, že po zážitcích z uplynulých dvou let to pro mě vůbec nebylo jednoduché. Na obec jsem přišel v roce 1993, hned po mém návratu z Izraele, kdy obec byla ještě plná nadějí, revolučního kvasu, totálního ekonomického chaosu a nekoncepčnosti, ale také přátelství, kamarádství a sounáležitosti. Od té doby urazila od toho všeho pořádný kus cesty, stejně jako naše většinová společnost, již je obec nedílnou součástí.

„Nedílnou součástí rozvoje židovské obce je Židovské muzeum, které prošlo obrovskou obrodou. Jedná se o téměř bezchybně fungující instituci.“ (Aaron Günsberger)

Co do ekonomické a organizační stránky je obec až na určité výjimky v naprostém pořádku a vcelku transparentní. Péči o přežití bych se nebál označit za bezprecedentně excelentní, nemající v Evropě srovnání. Nedílnou součástí rozvoje židovské obce je také Židovské muzeum, které prošlo také obrovskou obrodou. Jedná se o téměř bezchybně fungující instituci, za což je třeba také poděkovat a brát na to zřetel.

Negativní pocit mám jen z toho, že se pod vedením tajemníka stal z obce plynule fungující podnik, který se oprostil od jakýchkoli emocí. De facto je to firma, která se zabývá maximalizací svých zisků, ale kromě sociálního zaopatření starší generace nikde nevidím, že by z toho měli užitek i řadoví členové obce. Problém samozřejmě nelze hledat jen ve vedení, ale i v nás, členech, kteří se o obec zajímají minimálně a nesnaží se do obecního života zapojit. Pokud obec papírově vykazuje 1800 členů, tak já, který jsem na obci den co den, tam téměř nikoho nevidím, vyjma zaměstnanců ŽOP a ochranky. Jedinou větší aktivitou jsou sociální obědy, kam ovšem nechodí lidé kvůli obci, ale kvůli obědům za výrazně dotovanou cenu.

Vím, že tuto možnost nemám a ani nejspíš mít nebudu, ale pokud by se mě někdo zeptal, v jakých bodech bych navrhoval změnu, byly by to následující:

1) Rozhodně bych zúžil počet členů reprezentace, a to maximálně na deset členů. V minulosti ve volbách kandidovali lidé, kteří s obcí mají minimum společného, vůbec nevěděli, k čemu se vyjadřují, a někteří z nich se jednání ani neúčastnili. Myslím si, že místo nich by kandidovat měli lidé, kteří obcí žijí a prožívají a cítí potřeby této komunity. Člen reprezentace, který se třikrát bez omluvy nezúčastní zasedání, podle mého názoru nemá v reprezentaci co dělat a měl by být vyloučen.

2) Otázka virilních (tj. nevolených) členů reprezentace: nemyslím si, že je v pořádku, když je rabín virilním členem reprezentace. Jako zaměstnanec obce by měl být samozřejmě přizván k řešení náboženských problémů a měl by se vyjadřovat k rituálním otázkám, ale k ničemu jinému. Tajemník by rovněž neměl být virilním členem, protože pak dochází k situaci, kdy tajemníka nekontroluje reprezentace, ale tajemník sám.

► 3) Členové reprezentace by mohli vytvořit podvýbory podle témat, ke kterým mají blízko – nábožensky a pedagogicky zaměřením členové by se měli zabývat náboženskými a vzdělávacími věcmi, ti členové, kteří mají blízko k ekonomice, by zase měli řešit ekonomickou stránku věci. Zefektivnila by se tak práce reprezentace a nedocházelo by tak často k tomu, že do určitých věcí hovoří lidé,

kteří o dané problematice nevědí vůbec nic.

4) Další věc, kterou postrádám, je absolutní nepodpora nebo dokonce blokáce podnikatelských aktivit členů obce. Ve světě je naprostou samozřejmostí, že pokud s někým židovská komunita obchoduje, jsou to majoritně její členové, samozřejmě za předpokladu výběrového řízení a výhodné cenové nabídky. Závěrem bych rád vyjádřil souhlas s tím, co

napsal Jakub Schwab, že jakýkoli orgán je zrcadlovým obrazem svého voličstva a své organizace. Stejně jako Jakub se domnívám, že volby, stejně jako ty minulé, jsou spíše zprávou o nás samých a ne o tom, kdo sedí v reprezentaci nebo v revizní komisi. I já bych se rád dožil dne, kdy by bylo možno opět chodit do Maislovky v očekávání příjemných zážitků a kamarádství jako dříve.

REAKCE ČTENÁŘE NA ÚVAHY O PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ OBCI Z MINULÉHO ČÍSLA

Bije jidiše herz pražské obce národně, nebo nábožensky?

Tato otázka není nijak pražsky specifická, naopak souvisí s elementární židovskou otázkou poslední stovky let. Nemá ji stoprocentně vyřešenou dokonce ani Stát Izrael: Je jeho nearabské občanstvo identifikováno národně, nebo nábožensky? Jsou plnoprávními Izraelci úplně všichni jeho občané, bez ohledu na svou náboženskou orientaci? Mohou si nábožensky věřit či nevěřit v co chtějí, aniž by se tím jakožto občané Izraele zpochybnili? Mohou občansky žít bez ingerence náboženských autorit do jejich života, podobně jako je to běžné kdekoli v euroamerické civilizaci od Vladivostoku přes Londýn až po San Francisco? Ve státech demokratických a dokonce i nedemokratických (postsovětských)? Obávám se, že kladné odpovědi nejsou zdaleka samozřejmé. A podobně nejsou samozřejmé, ani pokud jde o ŽOP.

V diskusi „Pražská židovská obec: jaká je a jaká bude?“ v minulém Maskilu je na třech stránkách drobného písma mnoho postřehů vyplývajících ze zkušenosti, mnoho úvah optimistických i pesimistických. Za klíčovou považuji zdánlivě samozřejmou větu Aleše Haneka: **ŽOP je demokratickou organizací.**

Opravdu? Vykazuje všechny obecné rysy, které demokratická společenská organizace ze zákona vykazovat má? Při pohledu z venku, a jiným nedisponuji, si nejsem jist.

Statut každé organizace musí mj. stanovit, kdo a za jakých okolností se může stát členem. Tyto podmínky musí být stanoveny natolik pregnantně, aby byly případně i soudně přezkoumatelné.

Členem ŽOP se může stát:

1. Každý Žid, tedy každý, kdo se hlásí k židovské národnosti?

2. Jenom ten Žid, který je i židem? (Čeština to velice prakticky umožňuje odlišit pouhým prapovísem.)

Pokud platí ad 2, existuje k tomu nepřehledné množství materiálů, jejichž interpretace tu, našťáště, není potřebná. Otázky halachy, konverze atd. řeší jiní.

Pokud ale platí ad 1, jak naznačuje A. Hanek („...židovství může být i věcí volby, ne jen údělu...“), je členství v ŽOP de facto zcela otevřené. Listina základních svobod..., která je součástí našeho ústavního pořádku, totiž jednoznačně říká, že národnost občana je věcí jeho **volby**. Každý má právo hlásit se kdykoli ke kterékoli

národnosti chce (anebo také k žádné) a může to dokonce i měnit v čase, jednou optovat pro tu a jindy zase pro jinou.

Proto též označení „národnost“ zmizelo z našich úředních dokumentů (křestních listů, občanských průkazů, pasů), podobně jako několik desítek let před tím zmizela kolonka „náboženství“, které se od určité chvíle stalo rovněž arbitrárním (což ovšem neznamená, že každá církev je povinna přijmout za svého člena kohokoli).

K této alternativě se zdají ukazovat i další slova A. Haneka: „Kam chceme jít? K trojbrinátu s dominancí ortodoxie? K pokračování na bázi „úzkého, tvrdého jádra“? ... Chceme se obklopit zákopy, anebo otevřít okolí?“

Postupme od obecného k zvláštnímu: stane-li se elementární podmínkou k členství v ŽOP pouze židovská národnost (popř. i trvalé bydliště v Praze), bude tato organizace otevřena všem Pražanům, kteří se považují za Židy, kteří se k této národnosti hlásí. To je ovšem podmínka splnitelná povytce subjektivně. Může-li se každý dospělý občan ČR svobodně hlásit k jakékoli národnosti, a to z ústavy může, může se hlásit i k národnosti židovské, a nikdo mu to nesmí upravit! Je to jen a jenom o jeho volní rozhodnutí.

Od zvláštního k jedinečnému: to je i můj osobní případ. Narodil jsem se za Protektorátu třetího židovi (dle norimberských zákonů) a české matce. Vychován jsem byl v liberální, nekonfesijní české rodině. Otázku národní identity jsem začal řešit jako adolescent, po dvacítce jsem byl už rozhodnut: jsem Žid.

Samozřejmě, začalo to už v pubertě, ale neměl jsem z domova žádnou oporu, musel jsem si cestu od padesátých let najít sám. Samostudiem jsem se dobíral stále hloub a hloub, ale ani po definitivním rozhodnutí o své národní identitě (začal jsem se tak hlásit např. i při oficiálním „sčítání lidu“) mě ani nenapadlo, že bych se mohl stát členem ŽOP.

Odebíral jsem Roš Chodeš, sledoval pražskou židovskou kulturu, četl literaturu. Ve své profesi (teatrologie) jsem si důkladně všiml židovských tvůrců, publikoval jsem např. studii o neznámých dramatech Maxe Broda, jako kritik jsem psal o inscenacích dramaturgů románů I. Douskové, o vystoupeních H. Frankové, o divadle Fiegele, o divadelní a rozhlasové tvorbě A. Goldflama, o divadlech Na Fidlovačce a Ungelt, o divadle jednoho herce Achaba Haidlera, o Lilian Malkině atd., atd.

Do blízkosti ŽOP jsem se nakonec dostal přes spolek Hidden Child, jehož jsem, jako ročník 1944, jakýmsi volným členem. (Fyzicky jsem sice nikdy schovávaný nebyl, ale otec měl prý falešné papíry a navíc se naši „rafinovaně“ nevzali, takže jsem byl oficiálně nemanželským synem áričky, jakkoli otec příznán byl a já nesl hned od křtu jeho jméno – že se mnou v srpnu 1944 upalovali ke křtitelnici, tomu se opravdu divit nelze.)

Závěr: můžeme já a lidé s podobným osudem a volním rozhodnutím vstoupit do ŽOP? Dovolují to její stanovy, nebo ne?

► Petr Pavlovský

MOTIVY CHRÁMU A CHRÁMOVÉHO ZAŘÍZENÍ

NA STAROVĚKÝCH ŽIDOVSKÝCH A MODERNÍCH IZRAELSKÝCH MINCÍCH

Konec šabatu 8. prosince je zároveň počátkem našeho osmidenního svátku Chanuka, kdy si připomínáme, že 25. kislevu roku 164 př. o. l. byla vítězně završena první etapa odboje Makabejských proti tyranii syrskohelénského krále Antiocha IV. Epifana.

V tento den proběhlo slavnostní znovuzasvěcení jeruzalémského Chrámu – **חנוכת בית המקדש** (*chanukat Bejt hamikdash*), který předtím Řekové a helenizovaní Židé znesvětili. Všechno původní chrámové náčiní, včetně zlatého svícnu, již dříve ukradl Antiochos (1. Makabejská 1,20–22), a proto v tento den přinesli Makabejští do Chrámu též nový sedmiramenný svícen – **menoru** a zažehli její kahančky, aby její světlo znovu osvětlovalo chrámový prostor (1. Mak 4,49–51). Jiná tradice, kterou uvádí midraš *Pesikta Rabati* 2, říká, že když Makabejští vešli do znovuosvobozeného Chrámu, našli tam osm železných prutů, z nichž vyrobili improvizovanou menoru a v ní pak zapálili světla. Avšak nejznámější důvod k oslavě Chanuky nalezneme v talmudickém traktátu *Šabat 21b*, kde se uvádí, že Řekové znesvětili všechny zásoby čistého olivového oleje používaného pro osvětlení Chrámu. Po jeho osvobození se podařilo Makabejským najít malý uzavřený džbánec s olejem, který byl zapečetěn velebnou pečetí. Olej z džbánu rozlili do kahanek menoru a zapálili. Za normálních okolností by toto množství oleje hořelo jeden den. Hospodin však učinil zázrak a olej svítil ještě dalších sedm dní zářným světlem. Na Chanuku je ještě jeden krásný obyčej, jímž se přibližujeme k našemu tématu: o Chanuce je zvykem darovat dětem peníze, většinou mince – **דמי חנוכה** (*dmej chanuka*) neboli *chanukgeld*. V naší republice máme z čeho vybírat: 1, 2, 5, 10, 20 a 50 Kč.

Chrámu, Dům Boží –

בית המקדש, בית ה', בית לה, היכל

Většinou je používán název *Dům Boží* (1 Kr 6,1; 8,10. Žalm 23,6; 27,4; 92,14). S názvem Chrámu **היכל** – *hejchal* se například setkáme v 2 S 22,7.

Talmudický traktát *Suka 51b* uvádí, že naši učitelé říkali, že ten, kdo neviděl Chrám, neviděl nikdy v životě velkolepější budovu. O jakém Chrámu hovoříme? Abaje pravil, jiní však říkají, že to řekl rav Chisda: „Jedná se o Herodův Chrám.“

מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם. מה הוא? אמר אביי ויש אומרים רב חסדא: זה בנין הורדוס.

Jeruzalémský Chrám sloužil jako středisko náboženského a kultovního života židovského národa. Tak ho chápali nejen Židé Judska, ale i celé diaspory. Souvěrci z Egypta, Říma, Řecka i z řeckých měst Malé Asie posílali do Chrámu bohaté věcné i peněžní dary. Jeruzalémský Chrám byl též symbolem národní a náboženské svébytnosti našeho národa. Proto také jeho zničení roku 70 o. l. bylo celonárodní tragédií, jejíž neblahé důsledky (život v *galutu* – diaspoře) nás provázejí dodnes. Nutno podotknout, že v počáteční fázi Bar Kochbova povstání (132–3 o. l.) Židé věřili, že si vybojují svobodu na Římu a znovuvybudují zbořený Chrám. To vysvětluje, že na stříbrných mincích Šimona bar Kochby je hlavním motivem stylizované průčelí Chrámu.

Stříbrné sely (tetradrachmy) z povstání Šimona bar Kochby (132–135 o. l.).

První mince zleva: Avers se stylizovaným průčelím Chrámu se čtyřmi sloupy, uprostřed jsou vchodové dveře do svatyně. Opis: ŠiM / O'N (Šimon).

Druhá mince zleva: Podobné průčelí Chrámu. Opis: JeRuŠ / aLeM (Jerušalem).

Třetí mince zleva: Podobný typ jako první mince zleva se stejným opisem. Na reversu mince ululá s etrogem a opis: Lecherut Jerušalem (Za osvobození Jeruzaléma).

Čtvrtá mince zleva: Avers podobný jako u druhé mince zleva se stejným opisem.

Menora, chrámový svícen – מנורה

Zlatá menoru patřila k inventáři svatyně v příbytku (Ex 25,31–37 a 37,17–24). Jak má vypadat sedmiramenná menoru, ukázal Hospodin Mojžíšovi na hoře Sinaj. V Šalamounově Chrámu bylo celkem deset sedmiramenných svícnu. Pět napravo a pět nalevo před svatostánkem (1 Kr 7,49).

Dodnes můžeme na reliéfu Titova vítězného oblouku v Římě vidět menoru a stříbrné chrámové trubky, které tam Římané přivezli jako součást své válečné kořisti z Jeruzaléma. Neřeba zdůrazňovat, že menoru z Titova vítězného oblouku se stala vzorem státního znaku Izraele.

Vlevo: Bronzová mince krále Matatijáše Antigonu (40–37 př. o. l.) s vyobrazením chrámové menoru.

Vpravo: Současná izraelská mince 10 agorot s motivem Antigonovy mince (platná 1985 – dodnes).

Stříbrné trubky – הצוצרות כסף (chacocrot kesef)

Hospodin nařídil Mojžíšovi zhotovit dvě stříbrné trubky, na které budou troubit Áronovi synové, ▶

► kněží (Nu 10,1–8). V 1 Pa 15,24 se uvádí, že kněží troubili před Boží schránou na trubky.

Stříbrné dináry z let 134–5 o. l. Na aversu mince reliéf hroznu vinné révy s opisem „Šimon“. Na reversu dvě chrámové trubky a opis „L'cherut Jerušalem“.

Citara, lyra – כנור (kinor)

Citara je známa již z vyobrazení na stěně hrobky egyptského velmože Chnumhotepa z lokality Beni Hasan (počátek 19. století př. o. l.), kde na ni hraje semitský hudebník.

Již v 1. knize Mojžíšově 4,21 se uvádí, že Júbal se stal praotcem všech hrajících na citaru a flétnu, tudíž vynálezcem těchto hudebních nástrojů. Lában vyčetl svému synovi Jákobovi, že od něho tajně uprchl. Byl by ho rád vyprovodil s písničkami, bubínky a citarou (Gn 31,27). Citary se užívalo při hudebním doprovodu chrámové bohoslužby, jak o tom svědčí zmínky v 1 Pa 25,1 a 3.

Vyobrazení citary na mincích Bar Kochby z let 133–4 o. l. a vedle nich izraelská mosazná mince v hodnotě 25 agorot s vyobrazením citary z let 1960–1979.

Vzorem byla citara – lyra z povstaleckých mincí.

Harfa – נבל (nevel)

Harfa byla o něco větší než citara a pravděpodobně měla dvanáct strun. Oba hudební nástroje, jak lyra, tak i harfa, sloužily k doprovodu radostných písní (Gn 31,27) a jistě i při chrámových zpěvech. Zvuk harfy doprovázel též proroky při jejich prorockém vytržení (1 S 10,5). Při přenášení Boží schránky do Jeruzaléma byli v slavnostním průvodu i hudebníci hrající na lyru a harfy (2 S 6,5). Podobně i při soukromých slavnostech boháčů se hrálo pro jejich potěšení na harfy (Am 6,5). Taktéž král David, tradiční autor Žalmů, je zobrazován s harfou v ruce. Například je velmi známá mozaika ze synagogy v Gaze z let 508–509 o. l. zobrazující krále Davida, jak hraje na harfu. Mozaika Davida s harfou posloužila jako inspirace pro vytvoření níže vyobrazené medaile.

Stříbrná medaile (31 g, stříbro 999/1000) vydaná roku 2011 Izraelskou společností pro medaile a mince. Bronzová mince z doby Bar Kochbova povstání s reliéfem čtyřstrunné harfy používané v Chrámu a s opisem: „šnat achat l'geulat Jisrael“ – první rok osvobození Izraele“ a izraelská bronzová mince v hodnotě 5 prutot z roku 1949, pro kterou byla zmíněná Bar Kochbova mince vzorem.

ce z doby Bar Kochbova povstání s reliéfem čtyřstrunné harfy používané v Chrámu a s opisem: „šnat achat l'geulat Jisrael“ – první rok osvobození Izraele“ a izraelská bronzová mince v hodnotě 5 prutot z roku 1949, pro kterou byla zmíněná Bar Kochbova mince vzorem.

Obětní pohár – גביע (gavia)

V Tóře se uvádí Josefův stříbrný pohár (Gn 44,2. 5), který používal k pití a věštění. Tento pohár dali tajně do Benjamínova žoku, aby jej mohli obvinít z krádeže. Byla to poslední zkouška Josefových bratří. Pohár, jehož podoba je vyražena na šekelové stříbrné minci z prvního protiřímského povstání (66–70 o. l.), byl ze zlata a používal se jako odměrka na ječmen z prvního snopku – omer přinášeného a obětovaného druhého dne svátku Pesach. Obětovaný snopek ječmene symbolizoval prvotiny plodů později, o svátku Šavuot, obětované v Chrámu. Tento obětní pohár náležel k chrámovému inventáři a byl ze zlata.

Povstalecká mince, kde nad pohárem jsou písmena „šín“ a „gimel“, což je zkratka slov „šnat gimel“ – třetí rok“, tj. třetí rok povstání, tedy léta 68/69, a okolo opis: „šekel Jisrael“. Tato mince byla vzorem pro izraelskou jednošekelovou minci (Cu-Ni), která byla v oběhu v letech 1981–1985.

Zlatý džbán – כד זהב (kad zahav)

Zlatý džbán byl používán v pozdějším období druhého Chrámu při obřadu ulitby vody na oltář, tzv. שמחת בית השואבה (simchat bejt ha-šoeva), která se konala poslední den svátku Sukot. Obřad začínal slavnostním průvodem od šiloašského rybníku, kde se načerpala voda do zlatého džbánu a nesla se do Chrámu. (Míšna, Suka 5:1–2).

Mišne Tóra:

na pokračování

Avoda Zara

Kapitola čtvrtá

1. Kdo svádějí k modloslužbě město v Izraeli, budou ukamenováni, a to i když nesloužili modlám, protože sváděli jeho obyvatele tak dlouho, dokud se tam modloslužba neujala. Svedení obyvatelé tohoto města budou vybiti mečem – všichni, kdo sloužili modlám nebo přijali jiného boha. Výslovný zákaz svedení lidu najdeme v učení Tóry: Nebude slyšeno na tvých rtech (Ex 23, 13).

2. Město nebude pokládáno za svedené, dokud se v něm nenajdou alespoň dva svědci, neboť je řečeno: Vyšli lidé hlásící se k Belialovi (Dt 13, 14). Svědci musejí být ze stejného kmene a ze stejného města, neboť je řečeno: Ze tvého středu, a sváděli obyvatele svého města (tamtéž). Musejí svést většinu, a to přinejmenším sto lidí z kmene. Když ale bude svedena většina kmene, musí být souzen po jednotlivcích, neboť je řečeno: lidé města (viz Dt 13, 16), a nikoliv malé vsi ani velké opevněné město. Jestliže je v daném sídle méně než sto lidí, je to považováno za vesnici, a jestliže většina kmene, je to bráno jako velké opevněné město.

3. Pokud jsou svědci ženy nebo děti, nebo pokud je svědce jeden, pokud je svedených menšina, svedení byli mezi svědci, pokud svědci nebyli z toho města, nevztahuje se na ně nařízení ve věci svedeného města, ale jsou bráni jako jednotlivci, kteří se dopustili modloslužby. Ukamenován bude každý, kdo sloužil modlám, a jeho majetek případně dědicům jako u každého, kdo před soudem propadne hrdlem.

4. Rozsudek nad svedeným městem smí vynešt pouze Velký sanhedrin o 71 členech, neboť je psáno: Vyvedeš onoho muže nebo onu ženu, kteří se dopustili této špatnosti, do svých bran (Dt 17, 5). Nad jednotlivci bude rozsudek smrti vykonán bejt dinem v každé možné braně, jestliže však půjde o příslušníky většiny, může nad nimi rozsudek vykonat pouze Velký sanhedrin.

5. Za svedené město nesmí být prohlášeno ani jedno z útočištných měst, neboť je řečeno: v jednom z tvých měst (Dt 13, 13); ani Jeruzalém nesmí být prohlášen za svedené město, neboť nebyl přidělen žádnému z kmenů. Takéž za ně nesmí být prohlášeno město v pohraničí, aby nepřišli gojové a nerozvrátili izraelskou zemi. Jeden bejt din nesmí prohlásit za svedená tři města ležící vedle sebe, ale jsou-li od sebe vzdálená, potom tak učinit lze.

6. Město se prohlásí za svedené, pouze budou-li jeho obyvatelé osloveni v množném

čísle, aby šli a sloužili modlám, nebo aby šli a obětovali, aby šli a pálili kadidlo, aby šli a konali úlitbu, aby šli a klaněli se, nebo aby šli a přijali cizího boha. K tomu je nutné, aby uposlechli a provedli modloslužbu předepsaným způsobem, nebo jedním ze čtyř způsobů modloslužby, nebo přijali modlu za svého boha.

7. Jak máme naložit se zavrženým městem, které nesetrvalo na scestí a odklonilo se od svých svůdců? Předvedeme a vyslechneme jednoho po druhém z těch, co se dopustili modloslužby, jako jednotlivce je ukamenujeme a jejich majetek předáme dědicům.

8. Jak naložíme se svedeným městem, když už je očividné, že se jedná o takové město? Velký sanhedrin vyšle své zástupce, vše prozkoumá a prošetří, aby dosáhl nezvratného zjištění, zda bylo svedeno celé město, nebo většina a zda se obrátilo k modlám.

9. Potom vyšleme dva učence, aby varovali město a přiměli je k tešuvě. Jestliže je jeho lidé uposlechnou a vykonají tešuvu, dobře pro ně. Jestliže setrvají ve svém dosavadním postoji, sanhedrin přikáže celému Izraeli, aby shromáždil vojsko, ten napadne uvedené město a bude o ně bojovat tak dlouho, dokud je nedobude.

10. Po dobytí města budou svolány bejt diny, které budou soudit jeho obyvatele. Proti komu se najdou dva svědci, kteří dosvědčí, že se navzdory varování dopustil modloslužby, ten bude umístěn zvlášť. Když se zjistí, že služebníci model jsou v menšině, tyto budou ukamenováni a zbytek města bude osvobozen. Pokud se jich najde většina, budou předvedeni před Velký bejt din, tam budou seznámeni s rozsudkem, a pak budou všichni pobiti mečem. Meči bude vydána každá lidská duše, včetně dětí a žen, pokud se ukáže, že i těch byla svedena v daném městě většina.

11. Tam kde byli svedeni všichni nebo většina, budou ukamenováni svědci. Veškerá kořist se složí uprostřed městského tržiště. Pokud město tržiště nemá, tak se tam udělá, pokud leží tržiště vně města, přestaví se hradby tak, aby se tržiště ocitlo uvnitř, neboť je psáno: uprostřed tržiště (Dt 13, 17). Zabijí se všechna zvířata, která tam jsou. Veškerá kořist z uvedeného města se spálí v ohni. Spálení patří mezi pozitivní micvy, jak je psáno: Spálíte ohněm město a veškerou kořist (tamtéž).

12. Majetek spravedlivých onoho města, kteří představují ty obyvatele, co se nenechali svést s většinou, se spálí, protože je zahrnut

do kořisti. Žili tam ze svého rozhodnutí, tedy přišli o své jmění. Kdo jej nějakým způsobem použije, bude zbičován, neboť je psáno: Vůbec nepřilne ke tvé ruce nic z toho, co je klaté (Dt 13, 18). V případě, že si svědkové budou ve věci svedeného města protřečít, má každý právo přivlastnit si jeho majetek a má dovoleno mít z něj prospěch. Proč tomu tak je? Jmění každého obyvatele města je při skončení soudu prohlášeno za nemající vlastníka.

13. Svedené město nesmí být nikdy znovu postaveno a každý, kdo ho bude stavět, bude zbičován, neboť je psáno: Více už nebude postaveno (Dt 13, 17). Smějí se tam založit zahrady a sady, neboť je řečeno: Více už nebude postaveno. Tedy nebude postaveno nic, tak jak to bylo dříve.

14. Členové karavany putující z místa na místo, pokud se dostanou do svedeného města a nechají se rovněž svést, setrvávají-li zde aspoň po třicet dní, budou pobiti mečem a jejich jmění se zničí, pokud kratší dobu, budou ukamenováni a jejich jmění případně dědicům.

15. Majetek lidí z jiného města, které tam přivede nějaká povinnost, i když přijmou jiného boha, nebude spálen, ale vrátí se jejich majitelům, neboť je řečeno kořist z města (Dt 13, 17), a nikoliv kořist ze společnosti. Jmění svěvolníků, kteří byli povoláni do jiného města, pokud zůstane ve svedeném městě, bude spáleno, pokud nikoliv, nebude zničeno, ale případně dědicům.

16. Dobyčte, které z poloviny patří svedenému městu a z poloviny městu jinému, jež bylo uvnitř, platí za zakázané. Pecen chleba, u něhož je tomu stejně, je povolen, protože ten je možné rozdělit. Z dobytčete svedeného města, které bylo poraženo, je zakázáno mít užitek, podobně jako z ukamenovaného vola, který byl poražen.

17. Získané vlasy, ať mužské či ženské, je povoleno užívat, ale pokud jsou z paruky, počítá se to za kořist, a tedy se na ně vztahuje zákaz. Datlové plody nacházející se ve městě jsou povolené, neboť je řečeno: Shromáždíš... a spálíš (Dt 13, 17). Tento příkaz se vztahuje pouze na věci, které stačí jen sebrat, aby byly spáleny, nikoliv na ty, které jsou připojeny, a aby mohly být spáleny, musejí se utrhnout. To samé platí pro vlasy. Netřeba říkat, že stromy samotné jsou dovolené, neboť náležejí dědicům.

18. Zsvěcené věci v takovém městě, svaté věci oltáře musejí zemřít, neboť je řečeno: ▶

Sedmero plodin země izraelské

OLIVOVNÍK EVROPSKÝ

V měsíci kislevu začíná svátek Chanuka, s nímž se pojí světlo a naděje, a který je velmi silně spjatý s olejem. Olej se v biblických dobách lisoval především z oliv. Ostatně v Evropě mají výrazy pro olej a olivu ve všech indoevropských jazycích stejný základ. V Tanachu je první zmínka o olivovníku spjata s nadějí, kterou na konci potopy světa přináší holubice držící v zobáku olivovou ratolest.

Olivový olej, řádně očištěný, se používal na pálení v menoře jak v *miškanu*, tak i později v Chrámu. Olej se přidával také do *minchy* (přídavné oběti), s výjimkou oběti za hřích. Tvořil základní složku oleje, jímž se pomazával velekněz nebo král při uvedení do úřadu. Po zboření druhého Chrámu se rituální používání olivového oleje výrazně omezilo a v mnoha židovských společenstvích časem zcela zaniklo, a to navzdory tomu, že mnozí rabíni, např. Maharal v knize *Ner micva*, opakovaně zdůrazňovali záslušnost pálení olivového oleje v šabatových lampách a v chanukijích (chanukových svícních). Svůj podíl na upřednostňování svíček před olejovými lampami má nesporně fakt, že olivový olej není úplně snadné pálit, a také že pálení svíček vychází levněji.

Botanický rod **olivovník** (*Olea*) zahrnuje asi 40 druhů neopadavých menších stromů nebo keřů rostoucích převážně v subtropích a tropech Evropy, Afriky a jižní Asie. Vesměs mají drobné běložluté až bílé květy a jejich plodem je oválná peckovice. Vedle olivovníku evropského stojí za zmínku **olivovník vavří-nolistý** (*Olea laurifolia*), což je strom s nejtěžším dřevem na světě. Jeho specifická hmotnost je 1,49 – to znamená, že 1 dm³ (1 liter) dřeva váží 1,49 kg. Zároveň je toto dřevo jedním z nejtvrdějších.

Olivovník evropský (*Olea europaea*, **זית אירופי**) je nízký strom, který vyniká dvěma vlastnostmi – věkovitostí a plody, které jednak poskytují velmi trvanlivý a kvalitní olej, jednak jsou výživné. Vyhovuje mu středomořské podnebí s jeho suchými velmi teplými léty a vlhkými zimami. Mállokterý rostlinný druh je tak dobrým indikátorem všeho, co je typické pro Středomoří, jako právě olivovník evropský. Zde se hojně vyskytuje jak jeho planá forma zvaná *oleaster*, tak i mnohé kulturní odrůdy, které jsou pěstovány v sadech či plantážích a nezdědky zplaňují. Obě formy jsou si geneticky blízké, mohou mezi nimi snadno vznikat kříženci. Oleastry rostou v typických

středomořských křovitých formacích zvaných *macchia* či *garrigue* a jsou z dálky dobře rozpoznatelné podle sivozeleného zbarvení svých listů. Od kulturních forem se liší menšími listy, menšími a málo olejnatými plody, tím, že některé jejich větve trnovatí, a také tím, že se rozmnožují pouze pohlavně. Pro obě formy je typické, že jejich kmen s věkem nabývá bizarního vzezření, které umocňuje dojem letitosti a má svoje estetické kouzlo. Olivovník se přitom dožívá velmi vysokého věku. Jenom na území Izraele a Západního břehu v současnosti roste řada jedinců prokazatelně starých 1600 až 2000 let. Většina z nich je stále plodná.

První spolehlivé doklady o pěstování olivovníku pocházejí z území při východním břehu Středomořského moře. Na nalezišti z doby měděné Tulajlat al-Ghasul ležícím v údolí Jordánu na sever od Mrtvého moře byly nalezeny olivové pecky a zuhelnatělé olivové dřevo datované do 5. tisíciletí př. o. l. Z následujícího tisíciletí pocházejí nálezy z portugalského Zambujalu. Ve 3. tisíciletí se začaly pěstovat olivy v Řecku a teprve

Větévka s plody olivovníku evropského

Rozlišují se tři skupiny odrůd olivovníku – odrůdy pěstované kvůli oleji (v jejich plodech jsou aspoň 2 % oleje), odrůdy pěstované kvůli plodům a odrůdy použitelné obojím způsobem. Oleje získávané z oliv lze rozdělit do dvou základních skupin – panenské a rafinované. Pro první platí, že se lisují za studena (při teplotě do 50 °C) a nepřidávají se do nich žádné chemikálie. Je pro ně charakteristické zelené až hnědozelené zbarvení, nezaměnitelné s jinými oleji.

Pro rafinované platí, že se získávají za vysokých teplot a jsou chemicky ošetřovány, aby se z nich odstranily nežádoucí chutě. Jsou zbarveny žlutě, podobně jako další rostlinné oleje.

Olivy, na rozdíl od řady jiných druhů ovoce s dužninou, nelze jíst hned po utržení, ale nejdříve je nutné je za pomoci louhu zbavit nežádoucí hořké chuti a pak je naložit do nejrůznějších nálevů. Může se to jevit zvláštním věnovat takovou péči plodům, které nemají moc příjemnou chuť, když existuje spousta jiných, které jsou chutně samy o sobě. Důvodem je jednak velká trvanlivost oliv a jednak jejich vysoká výživná

hodnota. Ve Středomoří jsou po pšenici druhou nejdůležitější a nejpoužívanější potravinovou plodinou. V dřívějších dobách tvořily chléb a olivy převládající složky potravy chudých lidí.

► Jan David Reitschläger

Kmen staršího stromu olivovníku evropského

později v Egyptě, kam byly po staletí pouze dováženy. Po dlouhou dobu se olivy pěstovaly pouze ve Středomoří, v 16. století začali španělští kolonisté zakládat olivové plantáže na západním pobřeží obou Amerik a na začátku 20. století se s úspěchem pustili do pěstování oliv Japonci.

ZA FOTOGRAFIEMI DO VÍDNĚ

Zveme vás na tři zajímavé fotografické výstavy

„Vienna's Shooting Girls – židovské fotografky z Vídně“ – výstavu s tímto názvem můžete v prostorách Vídeňského židovského muzea zhlédnout až do 3. března 2013. Muzeum najdete na adrese Dorotheergasse, otevřeno je denně mimo soboty od 10 do 18 hodin. Více informací: www.jmw.st.

Před rokem 1938 byla většina vídeňských fotoateliérů ve Vídni v rukou žen židovského původu. Výstava poutavě představuje tuto jedinečnou kapitolu židovské historie. Do výběru se dostaly práce čtyřiceti fotografek, které jsou obrazem dějin rakouské fotografie ve dvacátých letech minulého století. K nejčastěji zastoupeným fotografiím patří portréty významných osobností, jako byli spisovatelé, herci, představitelé šlechty, ale k vidění jsou i momentky z dobového života a ženské akty.

Fotografky většinou pocházely z liberálních židovských rodin, které dbaly na to, aby jejich dcery získaly vzdělání a byly později finančně nezávislé. Je třeba připomenout, že většina žen té doby byla finančně závislá na svých manželích. Židovské ženy byly v tomto ohledu tedy velmi pokrokové. Zajímavý je také fakt, že tehdy nebylo možné získat v oboru fotografie akademické vzdělání, proto většina absolvovala několikaleté praktické vzdělávání, srovnatelné s dnešními učňovskými školami. Fotografky si díky své práci vydobýly společenské postavení a uznání. Fotografická studia mívaly jejich majitelky často doma, v bytech či domech, čím ušetřily značné finanční prostředky za pronájem prostor. Investovat bylo potřeba pouze do technického vybavení.

Na začátku výstavy jsou jednotlivé vídeňské fotografky přestaveny v malých medailonech a mě zaujalo, že řada z nich se narodila na území Slovenska či Čech. O pozdějších osudech mnohých z těchto žen není nic známo, předpokládá se, že zahynuly za holocaustu. Vybrám alespoň několik jmen:

Ida Schönbrunn-Baller se narodila v roce 1893 v Místku, její osud po roce 1938 je neznámý.

Claire Beck-Loos, autoportrét z druhé poloviny dvacátých let

Fanny Popiel, rozená Mandl, se narodila roku 1859 v Bratislavě, pozdější osud rovněž neznámý.

Ilse Pisk se narodila roku 1892 v Místku, byla zavražděna v některém z polských koncentračních táborů.

Helene Freituch (Rohlbach), rozená Weiss, se narodila v roce 1881 v Bratislavě, zavražděna v Polsku v roce 1941.

Pepa (Josefine) Feldscharek se narodila roku 1899 v Náchodě, podařilo se jí emigrovat do USA.

Martha Fein, narozená roku 1894 v Sloupu na Moravě, zemřela roku 1941 v Praze.

Claire Beck-Loos, narozená roku 1904 v Plzni, manželka významného vídeňského architekta Adolfa Loose, byla zavražděna roku 1942 v Rize.

Josefine Barany-Kolu se narodila roku 1891 v Praze, později emigrovala do Švédska a o jejím dalším osudu není nic známo.

Rothschildova nemocnice ve Vídni v roce 1947

I tuto výstavu lze zhlédnout ve Vídeňském židovském muzeu, a to do 17. února 2013.

Konec druhé světové války a systematické likvidace Židů zdaleka neznamenal konec utrpení židovských obyvatel Vídně. Ti, co přežili útrapy koncentračních táborů, se pomalu vraceli do rodného města. Byli to tzv. „displaced persons“ (DPs) a byli soustřeďováni v provizorních ubytovacích zařízeních, táborech. Mnohé oběti holocaustu byly nuceny žít pod jednou střechou s vrahy svých rodin. Teprve později vznikly speciální tábory jen pro Židy.

Rothschildova nemocnice na Gürtelu, vídeňském městském okruhu, byla na konci druhé světové války provizorním utečeneckým táborem a zároveň centrem židovského života. Utečenci tu s nadějí čekali na lepší život. Tá-

bor zřídila americká armáda, která od konce války až do roku 1956 kontrolovala část rakouského území. V letech 1945–1952 byla nemocnice útočištěm pro více než 250 000 Židů, kteří postupně opouštěli Rakousko a odcházeli do USA nebo do Izraele.

Americký fotograf německého původu Henry Ries, který pracoval pro New York Times, přišel do Vídně v roce 1947 a fotograficky zmapoval život tzv. „displaced persons“ v Rothschildově nemocnici. Ocítl se tu náhodou a nafotil životní podmínky v táboře. Vybrané fotky poslal do USA s textem: „Tyto fotografie dokumentují osudy čekající-

Středisko pro židovské utečence v Rothschildově nemocnici v roce 1947

cích, příběhy příchodu a odchodu. Čekání je pravá agónie, v níž tito lidé žijí!“ Fotografie nebyly v novinách nikdy zveřejněny, jednak z respektu vůči přeživším, jednak se fotograf obával, aby je nevystavil nebezpečí.

Henry Ries se narodil v roce 1917 v židovské rodině v Berlíně a roku 1937 emigroval do USA, kde působil u letectva. V roce 1945 přiletěl na vlastní žádost zpět do Berlína. ▶

► Mimo jiné zde působil jako překladatel, přeložil do angličtiny Hitlerovu závěť, Himmlerův archiv a řadu spisů z archivu Gestapa. Vystavené fotografie představují průřez každodenním životem obyvatel nemocnice, provozní vyučování dětí, příchod nových utečenců. Ústředním tématem fotografií je loučení a odchod do neznáma, s nadějí na lepší budoucnost.

A do třetice výstava fotografií ze současného židovského života, která je k vidění v poboč-

ce Vídeňského židovského muzea na Judenplatz, a to do 12. května 2013. Otevřeno je od neděle do čtvrtka od 10 do 10 hodin, v pátek do 14 hodin.

Fotograf Josef Polleross navazuje svými snímky na knihu známého fotografa Harryho Webera *Dnes ve Vídni*, která vyšla v roce 1996. Pollerosovy fotografie představují život ve druhém vídeňském obvodu, který je Vídeňany lidově nazýván „Macesový ostrov“, a zachycují změny, které v židovské

obci nastaly v posledních šestnácti letech. Fotografie ukazují pestrý život náboženské obce od tradičních rituálů až po světu otevřený židovský život, jako například sportovní organizace, mládežnické aktivity, život seniorů či veřejné oslavy, které jsou u Vídeňanů velmi oblíbené. Fotografie spojují tradiční židovský svět se světem sekulárních Židů, přičemž oba tyto světy osobitým způsobem obohacují život vídeňské komunity.

► Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň
Foto: Wikipedia

► Oběť svévolníků je ohavnost (Př 21, 27). Věci zasvěcené na opravu chrámu budou vykoupeny a potom spáleny, neboť je řečeno kořist z města (Dt 13, 17), a nikoliv kořist z nebes. Prvorozená zvířata a desátek ze zvířat, které jsou ve městě, jsou-li bez vady, a tedy zasvěceny pro oltář, musejí zemřít. Poskrvněná zvířata jsou zahrnuta pod dobytek města (Dt 13, 16) a budou zabita. 19. Obětiny pozdvihování, které jsou v tomto městě, přijdou-li do ruky kohena, nechají se zplesnivět, protože jsou součástí jeho majetku. Jsou-li dosud v rukou Izraele, dají se

kohenovi z jiného města, protože patří nebesům a jejich posvátnost je posvátnost fyzická. Druhý desátek, peníze druhého desátku a svaté spisy, které jsou zde, se uschovají do genízy.

20. Každý, kdo provádí soud nad svedeným městem, je jako ten, kdo provádí celopal, neboť je řečeno: Celopal pro Hospodina, tvého Boha (Dt 13, 17). A nejen to, ale také vzdaluje silný hněv od Izraele, neboť je psáno: Aby se odvrátil Hospodin od svého mocného hněvu (Dt 13, 18). Přináší mu pozhěnnání a soucit, jak je řečeno: Obdarí tě

soucitem, smiluje se nad tebou a rozmnoží tě (tamtéž).

Talmidim, o. s., je neziskové občanské sdružení, které si klade za cíl překládat rabínskou literaturu do českého jazyka. Postup překladu je možné zdarma sledovat na internetových stránkách <http://www.talmidim.cz>. Sdružení je financováno z dobrovolných darů. Dárce se můžete stát zasláním příspěvku v libovolné výši na účet GE Money Bank číslo 173 536 401/0600. Za každý příspěvek předem děkujeme.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

Oddělení pro vzdělávání a kulturu
tř. Kpt. Jaroše 3, Brno

vás zve na vernisáž výstavy černobílých fotografií
JINDŘICHA BUXBAUMA

ŽIDOVSKÁ ŠKOLA DNES JEŠIVA V KYJEVĚ

v úterý 4. prosince v 17 hodin
v sále OVK ŽMP Brno, tř. Kpt. Jaroše 3

Jindřich Buxbaum se svému koníčku, fotografování, věnuje již od svých čtrnácti let. Je členem Fotoklubu Litovel. Jako umělecký fotograf debutoval v březnu roku 2010 v Olomouci výstavou snímků z cest po Izraeli. Dohledu nad výběrem fotografií se tehdy ujal profesor Jindřich Štreit, který se stal do dnešních dnů Buxbaumovým rádcem, a také přijede autorovi výstavu osobně zahájit. J. Buxbaum nyní představuje sadu fotografií ze svého putování po Ukrajině, konkrétně z ješivy (židovské školy) v Kyjevě.

Výstava je přístupná celý prosinec ve dnech programových akcí OVK ŽMP nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. Vstup na výstavu je zdarma.

Vpravo desetiprutová aluminiová mince z roku 1952 a nalevo její vzory – stříbrné mince z doby Bar Kochbova povstání s reliéfem zlatého chrámového džbánu.

Amfora

V amforách se uchovával čistý olivový olej používaný k zapalování světelných v chrámovém sed-

miramenném svícnu – *menoře*. Těmito posledními mincemi s vyobrazením amfory se opět vracíme k motivu svátku Chanuka a k čistému olivovému oleji, který zázračně hořel osm dní.

Nalevo bronzová mince s amforou z období Bar Kochbova povstání (132–135 o. l.), která byla vzorem pro izraelskou minci v hodnotě 10 prutot s datem 5709 (1949), jež byla dána do oběhu v lednu 1950.

Věřím, že obě části tohoto pojednání o starověkých židovských mincích, které se staly vzorem pro design moderních mincí izraelských, zaujaly nejen milovnický numismatiky, ale byly přínosné i pro široký okruh čtenářů.

Všem tak přeji veselý svátek Chanuka – שמח חנוכה שמח!

► Rabín Daniel Mayer

Brněnský Wolfgang

Jak často platí, že doma nikdo nebývá prorokem... V českých zemích platí toto úsloví dvojnásob pro osobnosti z německojazyčné komunity, stejnou měrou pro české a moravské Němce, jako pro Židy. Rádi měníme své středoevropanství za zdánlivě lákavou misku provinční čocky. Tu upravujeme jednou rádoby světácky po francouzsku, jindy na východní způsob, tak jak tomu právě velí trend a tlak většiny. Je příznačné, že Kafku, Urzidila, Werfela nebo Stiftera pro nás musel odhalit svět a my jsme jejich plody vždy nejprve degustovali zkusmo a nedůvěřivě.

Jazyková xenofobie nezasahuje pouze tvůrce literární, tam bychom ji možná ještě s trochou nadhledu mohli i pochopit, ale je téměř bezvýhradným pravidlem také u našich hudebních skladatelů a hudebníků německého jazyka. Z těch bývá našim posluchačům klasické hudby známý maximálně Gustav Mahler a punktum. Přitom naše země přinesly světu mnohé další velikány, nejen „provařeného“ Mahlera. Nikoliv pouze laická obec doposud neodhalila jména Ralph Benatzky (Moravské Budějovice), Leo Fall (Olomouc), Fritz Löhner-Beda (Ústí nad Orlicí), Leo Slezak (Šumperk) nebo za starou hudbu Andreas Hammerschmidt (Most). Fakt, že naše kulturní obec stále ještě neodhalila původ tvůrců stovek starorakouských vojenských pochodů, všeobecně uznávaných za naprostou špičku tohoto žánru (vojenská hudba), také nesmíme pouze alibisticky omlouvat horlivým prvorepublikovým odračkostvím.

Nicméně tento medailon bych rád věnoval hudební osobnosti vpravdě světového formátu. Erich Wolfgang Korngold se narodil 29. května 1897 do rodiny židovského hudebního kritika Julia Korngolda. Podle druhého jména, Wolfgang, můžeme lehce odvodit, jaké asi plány papá Korngold se svým synem od samého prvopočátku měl a jaké naděje do něj vkládal.

Erich Wolfgang přišel na svět na prestižní brněnské adrese Koliště 1 (tehdy Glacis 1). Glacis

opravdu nebyla běžná ulice. Bývalé (přibližně 800 metrů dlouhá a 300 až 500 metrů široké) severovýchodní předpolí městských hradeb bylo již půl století před Korngoldovým narozením nákladně upraveno na městské sady neobyčejné krásy. O šetrném přístupu tehdejší brněnské radnice svědčí možná i skutečnost, že

mezi pomníky velikanů kultury a dobrodinců města neohroženě prospíval (až do nešetných poválečných úprav parku) endemit pěvce zvonka zeleného (Carduelis chloris). Na konci parku směrem k dalšímu městskému parku Lužánkám se tyčil neogotický palác průmyslníka Berglera od vídeňského Heinricha Ferstela (významný tvůrce vídeňské Ringstraße). Uprostřed sadů byl šest let (1891) před narozením Ericha Wolfgang Korngolda vystavěn Německý dům – spolkový a kulturní dům německojazyčného obyvatelstva města Brna i celé jižní Moravy. V Německém domě našel kromě přednáškových sálů, knihovny, center různých organizací, restaurace a kavárny místo také velkolepý koncertní sál s druhými největšími varhanami na Moravě.

Vratíme se ale k rodině Korngoldově. Prvním brněnským Korngoldem byl Erichův dědeček Simon. Simon Korngold byl tzv. „Ostjude“, Žid, který přišel na Moravu z Haliče, severovýchodní částí rozlehlé monarchie. Za brněnské bydliště si zvolil prastarou německou ulici Zeile (uváděná již ve 14. století ve své latinizované formě Linea – ve významu jednořadová vesnice; dnes Cejl) a otevřel si výrobu likérů tamtéž. Likérnictví, často spojené s prostou nálevnou bylo v polovině 19. století častou živností emancipujících se moravských a českých Židů. Zajímavou shodou je fakt, že také otec Gustava

Mladý Erich se svými rodiči Juliem a Josefínou Korngoldovými na snímku z roku 1911, tedy z doby, kdy vídeňské Dvorní divadlo hostovalo v Brně s představením *Sněhulák*, k němuž napsal hudbu

- Mahlera provozoval v Kališti a později v Jihlavě líkérnickou a hostinskou živnost. Mahler později vzpomíná, že ač si vyslechl v kořalně leccos pro malého chlapce traumatizujícího, býval otřes často ukonejšěn zajímavým hudebním vjemem.

Nejinak tomu zřejmě bylo u bratří Julia a Eduarda Korngoldových z brněnského Cejlu. Mladší Eduard se později stal poměrně úspěšným hercem a občas hostoval v rodném městě.

Starší Julius (1860) studoval v nedaleké Vídni práva a současně konzervatoř. Po návratu do Brna si otevřel advokátní kancelář a svému múzickému citění dával prostor coby kritik brněnského týdeníku *Wochenblatt*.

Julius Korngold měl evidentně zlaté midasovské ruce. Jeho advokátní kancelář patřila mezi nejvyhledávanější v Brně a jeho hudební kritiky brzy přesáhly svou kvalitou a dopadem nejen Brno, ale i Markrabství moravské.

Roku 1897 se šťastnému manželskému páru Korngoldových (což v případě Korngoldových jistě není pouhá floskule) narodil druhý syn Erich Wolfgang. Už do kolébky mu bylo dáno, že se má stát novodobým Wolfím – ne salcburským, ale brněnským. Přinejmenším úspěšný selfmademan a milovník kvalitní hudby Julius Korngold to evidentně tak cítil.

Ovšem než se stačilo vyplnit jedno velké přání, přišla obří blamáž. Kritik Korngold byl,

jak se říká, na nože s brněnským operetním komikem Gustavem Charlé. To, co začalo nevinným špičkováním (zřejmě oboustranným), přerostlo v otevřenou válku mezi Kolištěm čp. 1 a cca 500 m vzdáleným Městským divadlem, na druhém konci Koliště. Celá aféra vzrostla do opravdu olbřímích rozměrů, kdy brněnská smetánka neřešila snad již nic jiného než Korngoldovy výpady a Charlého reakce. JUDr. Korngold zřejmě poznal, že aféra jakoby z operetního libreta přerůstá do děsivých rozměrů, nota bene nenáviděnému Charlému jen pomáhá v jeho popularitě, a začal jednat s vídeňským liberálním listem *Neue Freie Presse*, předním rakouským deníkem. Jednání byla úspěšná a roku 1901 opouští Julius Korngold i s rodinou Brno. Odchází z provincie do velkoměsta, dává v ale brněnskému *Wochenblattu* a přichází do významného *Neue Freie Presse*. Evidentně je to odchod „auf lepsi“, jak se do dnes ve Vídni říká. A navíc, císařská Vídeň skýtá synátorovi větší možnosti, to věděl už otec prvního Wolfiho, toho salcburského.

Wolfi je zázračné dítě, o tom si s údivem šeptá celá kulturní Vídeň. Že by se zázrak opakoval? Brněnský Wolfi má skvělé učitele: Roberta Fuchse, Hermanna Graedenera a maestra Zemlinského. V jedenácti letech přichází první významná skladba Ericha Wolfganga Korngolda: hudba k pantomimě *Der Schneemann* (Sněhulák). Wolfi sice komponoval skladbu pouze pro klavír, instrumentalizaci provedl jeho učitel Alexander von Zemlinsky, ale i tak je to nevídaná senzace. Dílo malého génia nejprve nastudují dámy z okruhu ministerského předsedy a již v roce 1910 se hraje na profesionální, ano nejprofesionálnější úrovni na jevišti vídeňského Dvorního divadla (dnešní Burgtheater).

V symbolický den 11. 11. 1911 hostuje Dvorní divadlo s Korngoldovým Sněhulákem v jeho rodném Brně. Velká satisfakce pro Korngolda otce, kterou si však jeho odpůrci mohou vykládat jako masopustní žert osudu (11. 11. začíná v německojazyčném prostředí masopust).

– pokračování přístě –

► Jan B. Schanelec-Jankowski

V Českém Těšíně byl instalován první STOLPERSTEIN

Před sedmdesáti lety zahynula v koncentračním táboře Osvětim majitelka bývalé kavárny Avion, stojící v Českém Těšíně poblíž mostu přes řeku Olzu. Kavárna vznikla v roce 1933 a stala se centrem společenského života obyvatel Těšína jak z polské, tak i české strany. O této kavárně bylo napsáno již mnoho, zpívá o ní Jarek Nohavica a také básnířka a překladatelka Renata Putzlacher-Buchtová jí nejen věnovala své verše, ale také iniciativu k založení spolku AVION. Právě tento spolek přišel s návrhem položit 30. října 2012 stolperstein její bývalé majitelce Rozálii Wiesner před budovou číttárny a kavárny Avion/Noiva.

Usazení *stolpersteinu* u chodníku se ujal sám autor projektu „Kamenů zmizelých“, německý umělec Günter Demnig z Kolína nad Rýnem, jehož práci přihlíželo mnoho lidí. Potom následoval slavnostní akt, při němž promluvil jak starosta města pan Vít Slováček, tak jedna z pravnuček paní Rozálie Wiesner.

Poté jsme se přesunuli do samotných prostor číttárny a kavárny Avion/Noiva. Vzpomínání na rodinu předválečných majitelů Wiesnerů začala jedna z pravnuček, pak hovořil pan Alfréd Sternlicht-Synek, který před válkou ve městě žil a sám je jedním z nemnohých, kteří jsou nejen pamětníky, ale i obětmi holocaustu.

Pak pokračovalo literárně-hudební odpoledne vystoupením členů Těšínského divadla a paní Renata Putzlacher-Buchtová, která tímto přátelským posezením prováděla, četla úryvky ze své připravované knihy, které se také dotýkaly této kavárny a její majitelky. Bylo to opravdu příjemné zakončení této vzpomínkové akce, kdy kavárna na několik hodin žila v duchu kulturního a společenského života předválečné doby. Kdyby byla paní Rozálie Wiesner mezi námi, jistě by byla s atmosférou mezi hosty spokojená a ani by nepostřehla předěl více jako sedmdesáti let, protože kavárnou zněla čeština, polština, němčina i jidiš.

► Michal Salomonovič, Ostrava

VÝSTAVA (Zadní synagoga Třebíč) „Anna Franková – Odkaz pro současnost“

Cílem mezinárodní putovní výstavy Anna Franková – odkaz pro současnost je podnítit návštěvníky k tomu, aby se zamysleli nad významem tolerance, lidských práv a demokracie v dnešním světě. Výstavě dominuje především příběh Anny Frankové a její rodiny, který je zasazen do kontextu světových událostí a historie holocaustu. Můžeme si také přečíst výpovědi očitých svědků tohoto období. Výstava se dále snaží vést návštěvníky k zamyšlení nad tím, v čem tkví podobnost a rozdíly mezi událostmi z minulosti, jako byla druhá světová válka a holocaust, a situací v dnešním světě.

Výstava potrvá do 9. prosince, je otevřena denně od 9 do 17 hodin. Více informací: www.mkstrebic.cz

SPOLKOVÝ DŮM U SYNAGOGY otevřen v Krnově

V pátek 28. září byl na Soukenické ulici ve slezském Krnově v podhůří Jeseníků slavnostně otevřen spolkový dům U synagogy.

Jedná se o dvoupodlažní objekt zvýšený o třetí patro obytného podkroví, stísněný mezi budovu majestátního reformovaného templu v neobyzantském bazilikálním stylu a dnes již opuštěný komplex textilních továren. V přízemí domu se nachází přednáškový sál, knihovna občanského sdružení

Krnovská synagoga a kuchyně uzpůsobená pro případný košer provoz. V patrech fungují bytové jednotky. Zahradka za domem pak tvoří jeden celek se zahradou synagogy. Plánuje se úprava obou parcel ke kulturně-společenskému využití (pódium, zahradní posezení, stavba suky).

Jan Stejskal, správce synagogy v Krnově, ukazuje zahradu spolkového domu U synagogy, která s krnovskou synagogou vytvoří jeden funkční celek

Synagoga je zařazena do projektu Revitalizace židovských památek v ČR (*Asara kochavim – Deset hvězd*), který realizuje majitel templu, tedy Federace židovských obcí (FŽO) v ČR za finanční podpory Evropské unie. Naopak domek U synagogy vlastní a provozuje občanské sdružení Jesenický horský spolek a jeho členové. Částečně je tento spolek personálně propojen se sdružením Krnovská synagoga. „Impulsem zabývat se domem v sousedství synagogy nám byla slova Jana Kindermanna z FŽO, který oba objekty od počátku vnímal jako potenciálně jeden areál a zmínil možnost výkupu budovy,“ řekl Jan Stejskal z Krnova, člen obou občanských iniciativ. Avšak nakonec dům za synagogou do revitalizace zařazen nebyl, a tak se jej místní nadšenci pokusili získat sami. Spousta dobrých nápadů končí, když se nenajde člověk, jenž by je protlačil na politické úrovni. Na krnovské radnici se takový člověk našel:

Libor Nowak. Ten přesvědčil i ostatní zastupitele. „*Město Krnov schválilo prodej objektu v roce 2010, ale nebylo to pro nás jednoduché, protože cena byla na samé hranici našich možností,*“ svěčil se Janův bratr Pavel Stejskal. Její kolega Jiří Strnad z Vrbně pod Pradědem

dodává: „*Dvojčata Stejskalovi byla po celou dobu motorem projektu. Neznám ve svém okolí nikoho jiného, kdo by ze svých rodinných peněz věnoval takovou částku, aniž by z toho kdy měl jiný než duchovní zisk.*“ Partě mladých lidí se našťástí podařilo sehnat i movité partnery: Nadaci

OKD, Nadaci ČEZ, Nadaci Via, Purkyňovu nadaci a další. Zástupce té poslední jmenované, Dalibor Černý, při slavnostním otevření řekl: „*Cílem Purkyňovy nadace je podporovat obnovu občanské společnosti, na níž stojí stabilita naší země. A stabilitu vytvářejí právě lidé jako vy. V tom vám patří velká úcta.*“

Knihovnu spolkového domu už nyní využívá široká veřejnost, např. v pátek večer či v sobotu ráno se zde pod vedením Petra Aharonu Tesaře scházejí zájemci a společně čtou z českého rabínského překladu Tóry. V užším soukromém kruhu tu probíhají i připomínky židovských svátků. Přednáškový sál v současnosti hostí výstavu dřevěných plastik řezbáře Aloise Kunze s názvem Paměť. Jejím tématem je holocaust. A trvale jsou spolkové prostory vyzdobeny mozaikami od Ivety Strnadové. Jedna mozaika znázorňuje desatero, druhá hebrejský výraz *chaj* – živý. Sál umožňuje celoroční provoz na rozdíl od sousední

synagogy, s jejímž vytápěním v zimě se z ekonomických důvodů nepočítá. Spolkový dům se tedy stane užitečným zázemím pro regionální židovské kulturní a vzdělávací centrum. To by mělo začít fungovat přibližně v říjnu 2013 právě v prostorách bývalého reformovaného templu. Tématem stále expozice této už jediné plně dochované synagogy v Moravskoslezském kraji budou židovští průmyslníci a vynálezci v českých zemích, přínos Židů pro hospodářský a vědecký rozvoj Čech, Moravy a českého Slezska a také lokální téma: připomínka zaniklých židovských komunit ve Slezsku. Poslanec Parlamentu ČR Zbyněk Stanjura, který se otevření spolkového domu také zúčastnil, vyjádřil Krnovanům obdiv: „*Za mého působení v zastupitelstvu Opavy jsme dlouho přemýšleli, ale nenašli jsme formu, jak připomenout naši krásnou synagogu, kterou jsme nenávratně ztratili roku 1938.*“ Přitom o dějinách opavské židovské obce vydalo roku 2009 právě Občanské sdružení Krnovská synagoga knihu ve

Jiří Strnad z Jesenického horského spolku a občanského sdružení Krnovská synagoga hovoří na slavnostním otevření spolkového domu. Za ním mozaika desatera, kterou vytvořila jeho manželka Iveta ve vitrážové a keramické dílně ve Vrbně pod Pradědem.

spolupráci s Jaroslavem Klenovským. Sdružení i nadále shromažďuje materiály k regionálním dějinám a udržuje čilé kontakty s rodáky především v Izraeli a Severní Americe.

► Text a foto: Pavel Kuča

EGONOVY POHLEDY A POHLEDNICE 4

Již počtvrté se Egon Wiener vrací k osvědčenému formátu, kdy spojuje své texty (komentáře, vzpomínky, fejetony) s reprodukcemi dobových fotografií z vlastní sbírky, kterou buduje desítky let. Tentokrát se dočtete mimo jiné o tom, jak vypadaly před padesáti lety restaurace a jiná stravovací zařízení v Liberci, jak se jezdilo na Ukrajinu vlakem družby nebo jak to bylo za první republiky v Liberci (čili Reichenbergu) s češtinou a němčinou.

Mezi více než stovkou fotografií najdete mimo jiné dobové vyobrazení liberecké zoologické zahrady, krematoria či Turků, internovaných v Liberci v letech 1912–1913.

Wienerovy postřehy můžete průběžně sledovat na jeho blogu egonovypohledy.blogspot.cz. Knihu je možné si objednat přímo u autora (e-mail: egon.wiener@gmail.com, tel.: 603 598 334) nebo zakoupit v distribuční síti obchodů s knihami v libereckém kraji.

STAROŽITNOSTI, JUDAIKA a český trh očima vetešníka

Je patrně rozšířenou představou mezi turisty-romantiky, příjezdějícími do Čech hledat své židovské kořeny, případně mezi lovci sběratelských trofejí, že české země (jinak bohaté na staré předměty všeho druhu) musí být plné starožitných judaik.

Mnozí starožitníci, kteří se snaží na této touze turistů co nejvíce vydělat, nabízejí ve výkladních skříních všemožné předměty tohoto druhu, které jsou však spíš dokladem schopnosti soudobých výrobců replik vyrobit „z nového staré“ než památkou na zdejší židovskou historii. Rovnou bych si troufl říci, že drtivá většina judaik, nabízených ve starožitnických obchodech hlavně v centru Prahy, jsou buď novodobé předměty z Izraele, nebo polské repliky. (Některé mají dokonce i nově vyražené rakousko-uherské, staré polské, ruské a jiné puncy!) A pokud bych měl být ještě upřímnější, řekl bych, že většina staře vypadajících judaik nabízených například na sběratelských trzích, jsou buď kradené importované originály, nebo v lepším případě repliky. Proto varuji rovnou všechny, kdo se domnívají, že v Čechách budou levněji nakupovat starožitnou judaiku. Máte-li náhodou už to štěstí a narazíte na originál, pravděpodobně bude takový předmět nesmírně drahý. (Přesto netvrdím, že je to nezbytně špatná investice, nabádám jen k maximální opatrnosti.)

Ne že by tu nebyly originální židovské rituální předměty z meziválečného období nebo i starší. Ale jestliže zůstaly po válce v soukromých rukách, nejsou většinou k máni: pokud zůstaly v rodinách, střeží je další generace jakožto cenné rodinné dědictví, a pokud poválečný držitel neměl k těmto věcem osobní vztah (ať už k nim přišel jakkoli), většina z nich byla již dávno vyvezena do zahraničí.

A samozřejmě nesmíme zapomínat na nejučenější sbírku židovského hmotného dědictví, a tou jsou předměty vlastněné Židovským muzeem a židovskými obcemi. O těch bylo napsá-

no dost, a to lidmi jistě povolanějšími než jsem já, proto tímto směrem nebudeme dále zabíhat a ani to není tématem tohoto článku.

Dostáváme se k další otázce: za jakým účelem chceme judaiku kupovat? Pokud bychom potřebovali tyto předměty k jejich původnímu účelu a chtěli je takto používat, je nejjednodušší koupit si některou ze zmíněných replik – vezmeme-li v úvahu, že nechat si vyrobit například stříbrnou havdalovou kořenku by stálo mnohem víc, než koupit hotovou repliku. A podobné je to i s ostatními předměty tohoto druhu. Samozřejmě ale věci jako svitek do mezuzy, modlitební řemínky nebo dokonce svitek Tóry je třeba shánět přímo u sofera (tj. musí být od „košer“ zdroje), a ne se snažit chytračit a kupovat je někde u starožitníka. Takový předmět totiž smí být ke svému původnímu účelu využíván pouze tehdy, jestliže je „kašer“, tedy rituálně způsobilý, a například staříčké *tefilin* (modlitební řemínky) budou s největší pravděpodobností „pasul“, tedy nepoužitelné.

Kdybychom ale naopak tyto věci sháněli kvůli jejich historické hodnotě, tak pokud člověk zrovna není znalcem starožitností tohoto druhu, který jde najisto (a samozřejmě platí i patřičnou cenu za věc ze stoprocentně zaručeného zdroje), radil bych zaměřit pozornost na předměty, které sice nesloužily rituálním účelům, jako třeba chanukový svícen, ale známe jejich konkrétní historii a jsou daleko spíše hmotným dědictvím a památkou, kterou hledáme. Jde o starožitné předměty denní potřeby, které jsou dědictvím a památkou po konkrétních lidech, na jejichž tradici se cítíme navazovat; která pro nás symbolizuje kořeny naší identity, případně rodinnou historii; památku, kterou chováme

v úctě, či jakkoli to chceme nazvat. Jako příklad bych mohl uvést třeba židle a kulatý stůl po Miki Rothovi, jeho brýle, ve kterých hrál ve filmu *Golet* v údolí. Nebo obyčejné staré hodinky, ubrus, pero, dětská hračka – věci spojené se jmény a osudy. Nemusí jít ani o předměty vysoce ceněné aukčními katalogy. Jejich cenu tvoří příběhy a osudy, které se k nim vážou.

Pak tu máme velice široké spektrum hmotných stop po předválečné historii židovských firem – reklamy a reklamní předměty, výrobky těchto firem a podobně. To by ale bylo téma na mnoho a mnoho stran. Mohu snad jen říct, že je to rovněž velmi zajímavá oblast, přestože jsme se již poněkud vzdálili od „judaik“ v pravém slova smyslu.

► Daniel Vaněk

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

připravili jsme pro vás rubriku, v níž budeme příležitostně uveřejňovat recepty židovské kuchyně. Znáte-li nějakou kulinářskou specialitu a chcete ji naučit i ostatní, napište nám na adresu redakce.

Chanukové dobroty – koblihy a chrastítka – si můžete připravit podle rodinného receptu paní Eriky Markovičové. Paní Markovičová vyrostla v Mukačevu, nyní žije v Krnově a je členkou Židovské obce Ostrava.

KOBLIHY

Suroviny: 40 g droždí, 4 polévkové lžíce krupicového cukru, 1,5 sklenky vody, 4 sklenky hladké mouky, 4 žloutky, 4 lžíce slunečnicového oleje, citronová kůra, 2 lžíce rumu, 1 vanilkový cukr, cukr moučka (na posyp), džem na náplň

Příprava: Ve dvou lžících teplé vody rozpustíme droždí a lžici cukru, necháme 10 minut stát ve skleně. Do proseté mouky nalijeme

rozpuštěné droždí a zbytek ingrediencí. Zaděláme husté těsto, aby se nelepilo na ruce. Posypeme moukou a dáme kynout na jednu hodinu. Na pomoučené desce vyválíme na 1 cm silné těsto. Výkrojíme sklenkou kroužky. Na kroužek dáme džem a na něj další prázdný kroužek, po okrajích stlačíme. Smažíme ve větším množství oleje z obou stran na středním ohni. Nakonec posypeme moučkovým cukrem.

CHRASTÍTKA

Suroviny: 25 dkg hladké mouky, 2 vejčeka, 1 lžíce rumu, margarín velikosti ořechu, trochu zakysané smetany a sůl

Příprava: Vše zamícháme a na desce vyválíme list na sílu prstu. Nakrájíme na 4 cm široké proužky, 10 cm dlouhé. Uprostřed proužků uděláme 2 zářezy. Pečeme v oleji z obou stran. Po upečení obalíme v moučkovém cukru.

KULTURNÍ PROGRAM – PROSINEC 2012

Židovské muzeum v Praze, Oddělení pro vzdělávání a kulturu

PRAHA: Maiselova 15, 110 00 Praha 1,

tel.: 222 325 172, education@jewishmuseum.cz, www.jewishmuseum.cz

středa 5. 12. v 18 h

K působení Františka Škroupa v synagoze v Dušní ulici aneb pražští Židé v setkání s modernitou a jinakostí. Zůstává málo známým faktem, že katolík českého původu a skladatel písně, která se stala českou hymnou, **František Škroup** (1801–1862), stál jako jeden z aktérů u prvních pokusů o prosazování významných změn v židovské náboženské kultuře v českých zemích. Hudební praktiky, kterými proměnil podobu židovského rituálu v synagoze v Dušní ulici v Praze v letech 1836–1845 v rámci působení *Spolku pro upravenou bohoslužbu israelitů*, se posléze rozšířily do většiny židovských komunit v českých zemích, kde o století později až na výjimky zcela zanikly v důsledku holocaustu. Přednáška **Veroniky Seidlové**, která za pomoci dostupných pramenů odhaluje dosud neznámé podrobnosti o Škroupově působení v synagoze a ukazuje hudbu jako indikátor širší kulturní transformace českých Židů v 19. století.

Nedělní program pro děti a jejich rodiče
9. 12. 2012 od 14 h

Lviček Arje slaví Chanuku. Víte, jak se jmenuje chanukový svícen a kolik má ramen nebo proč se jedí *sufganijot* a *latkes*? Přijďte se dozvědět něco nového a ochutnat chanukové dobroty. **Prohlídka: Španělská synagoga.**

Vstupné 50 Kč

čtvrtek 6. 12. v 18 h

Vedem: Cesta terezínských kluků stále pokračuje. Vernisáž výstavy, která představuje

život a tvorbu chlapců z Domova 1 v terezínském ghettu, zejména fungování samosprávy a časopis *Vedem*, v němž se téměř po dva roky odrazil jak život chlapců, tak celého ghetta. Na dílo „kluků z jedničky“ navázali v rámci soutěže „Převzmete terezínskou štafetu“ mladí lidé z nejrůznějších částí České republiky, jejichž práce budou v OVK ŽMP také vystaveny. Vernisáž výstavy doprovodí hudebním vystoupením studenti a učitelé gymnázia Přírodní škola, které výstavu ve spolupráci s OVK ŽMP pořádá.

středa 12. 12. v 18 h

Žid Süss – od skutečného člověka k filmovému přeludu. Kdo byl či je Žid Süss? Je románovým hrdinou, filmovým padouchem nebo lidovou legendou, kterou proslavila propagandistická mašinérie? Na počátku byl konkrétní živý člověk, ambiciózní finančník Joseph Süss Oppenheimer (1692–1738), dvorní Žid württemberského vévody. A rovněž intelektuál, svědce žen a liberál. Tvrdý výběřčí daní, ale také reformátor, který pozdvihl zemské hospodářství. Nakonec prohrál svou hru proti politickým tlakům i dobovým předsudkům. Soud, během něhož byl odsouzen k smrti, se podobal politickým monstrprocesům 20. století. Jeho život se z různých důvodů stal předlohou řady literárních děl, přičemž každý autor vložil do příběhu svého Süsse vlastní představy, ideály i obavy. Paradoxně největší proslulost mu zajistil nacistický film „Der Jud Süss“ z roku 1940, jehož účelem bylo dehumanizovat příští

oběti plánované genocidy. Přednáška **Jana Fingerlanda** v rámci volného cyklu „Židé jako lidé a jako obrazy“.

čtvrtek 13. 12. v 18 h

Brány spravedlivých: Synagogy Moravy, Slezska a Čech. Hostem **Petra Broda** bude tentokrát uznávaný odborník na židovské památky, architekt **Jaroslav Klenovský**, který je autorem textů nedávno vydané stejnojmenné publikace (Foto studio H, 2012). Kniha zachycuje padesát čtyři vybraných synagog na českém území na velkoformátových fotografiích, které zhotovila fotografka Ludmila Hájková. Kniha bude na místě k prodeji.

úterý 18. 12. v 18 h

Judaismus očima židovských velikanů: Josef Ber Solovějčik. Asi nejdůležitější postavou moderní ortodoxie druhé poloviny 20. století představí **Milan Lyčka** z katedry religionistiky na FFUK. Milan Lyčka se systematicky věnuje odkazu tohoto autora a vedle monografie *Filosofie náboženství Josefa Solovějčika* (Academia, 2010) je autorem překladu nevlivnějšího Solovějčikova díla *Halachický člověk* (Academia, 2012). K přednášce budou na místě k dispozici studijní materiály. Tento cyklus vznikl s laskavou podporou NFOH.

Výstava v prostorách OVK:

Vedem: Cesta terezínských kluků stále pokračuje. Od 7. 12. po–čt 10–15 h, pá 10–12 h, během večerních programů a po domluvě.

BRNO: tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel. 544 509 651, tel. i fax: 544 509 652

pondělí 3. 12. v 18 h

Poválečné pogromy v Krakově a Kielcích – přednáška **Mgr. Jaroslava Kadlece** z Filozofické fakulty MU (v rámci cyklu *Polsko-židovské vztahy ve 20. století*). Po hrůzách druhé světové války a holocaustu očekávali polští Židé pomoc a podporu místních obyvatel. Realita byla ovšem zcela opačná. Nastalo další pronásledování, zejména v Krakově a především Kielcích.

úterý 4. 12. v 17 h

Židovská škola dnes – Ješiva v Kyjevě – vernisáž černobílých fotografií **Jindřicha Buxbauma**, kterou přijede osobně zahájit prof. Jindřich Štreit. *Vstup volný*

čtvrtek 6. 12. v 18 h

Sofina volba po česku. Wintonovy děti žily v Británii, ale existovala i jiná skupina židovských dětí z Československa, která přežila ve Skandinávii. Projekt „Sofina volba po česku“ mapuje osudy 150 židovských dětí z Československa. Podobně jako Styronova Sofie i jejich rodiče museli vybrat jen jednoho z potomků a poslat ho do bezpečí. Děti vycestovaly v říjnu 1939 do Dánska, odkud v roce 1943 uprchly do Švédska. Při útěku mezi sebou ztratily kontakt a po válce se rozjely do všech stran. V lednu 2011 **Judita Matyášová**, publicistka a badatelka Vojenského historického ústavu v Praze, zjistila, že se děti neviděly sedmdesát let.

Vyhledává je po celém světě a představí osudy, které objevila v Čechách, Dánsku, Švédsku a v Izraeli. Přednáška se koná ve spolupráci s ŽO.

úterý 11. 12. v 18 h

Chanuka – jeden chrám, jeden král a jeden džbán(ek). Přijďte si poslechnout starodávný příběh krásného židovského svátku, který každý rok v zimním období přináší světlo do mnohých oken, dveří či bran. Příběh o neúctě krále Antiocha, o statečnosti Makabejských a o velkém zázraku, jenž se odehrál v jeruzalémském chrámu. Podíváme se také na to, jak se „svátek světél“ slaví dnes, jaké zvyky a předměty jsou s oslavou spojeny ▶

► a proč Chanuka rozzáří oči především dětem.
Přednáška *Mgr. Táni Klementové*.

neděle 16. 12. ve 14.30 h

Jak se žilo v biblických dobách... ve městě a na vesnici. Poslední dílna roku 2012 bude nejen o místech, kde Izraelité společně žili a stavěli své domy, ale také o tom, kde vznikala města a vesnice, jak vypadaly starověké domy a co v nich určitě nesmělo chybět. A protože se stavba většiny budov neobešla bez hlíny, připravte své děti na to, že si také budou muset trošku umazat ruce... Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let.

čtvrtek 20. 12. v 18 h

Studium v Izraeli (ne)snadno a rychle – promítání fotografií z letošního osmiměsíčního studijního pobytu v Izraeli s doprovodným komentářem *Mgr. Kristýny Kuboňové*, studentky doktorského studia Religionistiky FF MU, která nás seznámí nejen s úskalími spojenými se životem a studiem v Tel Avivu, ale také s přírodními a kulturně-historickými krásami Izraele.

Celý měsíc prosinec můžete v sále OVK ŽMP zhlédnout výstavu fotografií Jindřicha Buxbauma **Židovská škola dnes – Ješiva v Kyjevě**. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. *Vstup volný*

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč.

ŽIDOVSKÁ OBEC BRNO vyhlašuje výběrové řízení na pracovní funkci asistentky/asistenta předsedy

Kvalifikační požadavky:

VŠ/ŠS vzdělání, znalost AJ, další světový jazyk výhodou, znalost zpracovávání grantů a dotací, schopnost organizovat mimo-pracovní společenské, kulturní a sportovní aktivity, citlivý přístup k lidem, organizační a komunikační schopnosti, pracovní flexibilita a samostatnost. Zkušenost a praxe v řídicí funkci na úrovni nižšího managementu.

Nástup 1. 4. 2013 nebo dle dohody.

Písemné přihlášky s uvedením strukturovaného životopisu, popisem dosavadní praxe a referencemi a motivační dopis je možno podat na e-mailovou adresu predseda@zob.cz nejpozději do 20. 12. 2012.

Zasláním písemné přihlášky souhlasíte se zpracováním vašich osobních údajů v ní uvedených a zároveň potvrzujete, že všechny informace, které v přihlášce uvedete, jsou pravdivé.

POJĎTE SE S NÁMI PROBĚHNOUT A OSLAVIT CHANUKU

Třigenerační kulturní centrum Hagibor a sportovní klub Hakoach pod záštitou European Maccabi Confederation si vás dovoluji pozvat na první ročník symbolického Chanukového běhu. Vybíhat budeme neděli 9. prosince 2012 v 16 hodin z Fibichovy ulice v Praze 3, kde byl v roce 1680 založen první židovský hřbitov na Olšanech. Sraz pro běžce je na stejném místě v 15.30 h. Běžet se bude 2,5 km až na Hagibor. Pro ty z vás, kteří si netroufají na celou trasu, ale chtějí myšlenku této akce podpořit, je připravena možnost přidat se k běžcům v 16.30 h u Paláce Flora. Chanukový běh s pochodní je tradicí v mnoha evropských městech a samozřejmě také v Izraeli. Zúčastnit se může opravdu každý, a to bez rozdílu věku, pohlaví či dokonce i kondice. Tempo bude přizpůsobeno účastníkům. Přibližně v 17 hodin a současně poté, co pochodeň a všichni běžci dorazí na Hagibor, budete mít unikátní příležitost zažít společně zapálení druhého chanukového světla. Po zapálení chanukije vás zveme na kulturní část, kde mimo jiné uslyšíte koncert kapely Klec. Pro mladší účastníky jsme pozvali kouzelníka, který má připraveno tajuplné představení i pro dospělé. Na závěr bude nachystán raut.

Již od 14 hodin bude na Hagiboru probíhat program pro rodiny s dětmi. Můžete si zasoout v pečení latkes a koblih. Sdružení Chinuch, o. s., má připraven chanukový workshop pro děti od tří let až po nácitileté. Od 17 hodin až do večera je v prostorách jesliček Bejachad zajištěno hlídání našich nejmenších členů (za symbolický poplatek 30 Kč za celé odpoledne).

Vstupenky je možné zakoupit již nyní v pokladně Židovské obce v Praze nebo na Hagiboru. Cena lístku je 150 Kč včetně rautu, běžec má v ceně také krásné tričko. Děti (3–15 let) a senioři můžou lístky koupit za 70 Kč. Zájemci z řad jednotlivců nebo organizací se mohou na běžeckou část hlásit na adrese klara@hakoach.cz.

KKL-JNF ČR si vás dovoluji pozvat
na tradiční a oblíbený

bazar second handu ze ŽO Frankfurt nad Mohanem

koná se od 21. 11. do 21. 12. 2012

(pondělí–čtvrtek 9–17 hodin,
v pátek pouze do 14 h)

v přízemí Spolkového domu
v Jáchymově ulici 3 na Praze 1

Výtěžek celé akce bude věnován na výsadbu
stromků v Českém lese v Izraeli.

Budeme se těšit na vaši hojnou účast.

Český výbor KKL

MĚSTO KLATOVY VÁS ZVE

na slavnostní odhalení pomníku
obětem holokaustu v Klatovech

3. prosince 2012 od 15 hodin

před bývalou synagogou v Klatovech,
na souběhu ulic Randovy a Denisovy

Pomník byl vytvořen k připomenutí památek více než 260 našich spoluobčanů, kteří se před sedmdesáti lety stali obětí holocaustu. Pomník odhalí vrchní zemský rabín Karol Sidon za účasti významných hostů.

Po skončení slavnosti se setkáme při sklenice košer vína v Galerii 172 v ulici Čsl. legií, kde bude zpřístupněna výstava sochaře Aleše Veselého „Stoupání k počátku“.

K á v a o č t v r t é :

MUDr. FRANTIŠEK KOUKOLÍK, DrSc., neuropatolog

Mozek je nejsložitější útvar vesmíru

Stupidita není nemoc a nejde ani o poruchu osobnosti. Je to parazitní evoluční strategie.

Mozek a jeho duše

čtvrtek 13. prosince 2012, 15.00 h

K á v a o č t v r t é S P E C I Á L :

na základě pozvání Fera Bányai:

Ing. JAN FISCHER, CSc.

Kandidát na úřad prezidenta republiky

Mimořádná a neopakovatelná příležitost seznámit se osobně s Janem Fischerem

úterý 18. prosince 2012, 15.00 h

Připravil a moderuje: Honza Neubauer (jan@neub.ch, 602 364 682)

nežila nebo už nedokázali vyprávět. Takže jsem pravidelně jezdil do *Jad va-šem* a tam studoval materiály v knihovně a v archívu. To jsem ještě sloužil v armádě, ale vždycky jsem si vzal den volna a strávil ho celý v *Jad va-šem*, od chvíle, kdy ráno otevřeli, až do chvíle, kdy mě ochranka večer vyhodila.

A to všechno ještě v době, kdy jste si psal jenom pro sebe, nebo až tehdy, kdy jste knihu připravoval k veřejnému vydání?

Vy mě ale nutíte dávat vám ty moje dvacetiminutové odpovědi. Tak to jsem ještě neřekl, že jsem vlastně napsal román, aniž bych sám věděl, že píšu román. Vydal jsem se tehdy se svým otcem do Polska, pátrat po rodinných kořenech. Pomínu teď skutečnost, že jsme se cestou zpátky zastavili v Praze, a tady se ten román vlastně zrodil. Tedy myšlenka na něj. Ale to teď nechme stranou, ať se do toho nezamotáme. Prostě jsem si tehdy chtěl udělat vlastní výzkum, dozvědět se co nejvíce o své rodině, jaká kdysi byla, před válkou, o rodině normálních lidí, kteří mají plány do budoucna, o rodině, v níž jsou houslisté, lékaři, inženýři, skutečně normální šťastní lidé s budoucností. Tedy úplně jiní než ti, které jsem znal ze své poválečné izraelské rodiny. Chtěl jsem se dozvědět co nejvíce o každém z nich – co dělali, kde žili, kdo se s kým oženil, co se s nimi stalo. A tak jsem jezdil do *Jad va-šem* a dělal si soukromý výzkum a tak nějak po-

stupně a vlastně nevědomky jsem začal psát knihu. Přečetl jsem stovky, možná tisíc výpovědí přeživších, prostudoval protokoly z poválečných soudních procesů, procházel matriky židovských obcí. To je základ mojí knihy. Ale zároveň, v průběhu práce, se mi začaly vracet vzpomínky na dětství a začal jsem v podstatě psát svoje paměti.

Opravdu jste si jako děti hráli na Buchenwald?

Nikdy. Fakt je, že mě to napadlo, ale nikdy jsem na to neměl dost odvahy. Stejně jako s jinými věcmi, které v knize ty děti dělají. Třeba jak najdou dopis v polštíně a nechávají si překládat jednotlivá slova od různých lidí, aby se to neprovalilo. Já jsem taky našel nějaký takový dopis, ale na tu akci s překladem jsem nikdy neměl kuráž. Jsem spisovatel, některé věci přibarvuji, některé si úplně vymyslím. A někdy to ani jinak nešlo. Mokrát jsem se otce ptal, proč se tohle stalo právě tak a právě tehdy a právě tam. Ale on samozřejmě nevěděl. Nacisté vydávali tisková prohlášení na křídovém papíře: „Milí Židé, tehdy a tehdy plánujeme to a to, tolik a tolik vás zabijeme, tolik a tolik vás necháme na živu...“ A tak jsem musel zapojit fantazii. Ale nikdy, nikdy jsem nenapsal nic, co by se nemohlo stát. U holocaustu nemůžete přehánět. Ne všechno, co jsem napsal, se stalo přesně takhle, ale všechno se přesně tak stát mohlo. A nikdy jsem se také nesešel s tím, že by mi někdo řekl, že přeháním. Ale občas přijdou lidé s upřesněním, s opravou. A já to zapracuji do reedice. I v českém překladu jsou teď nějaké malé změny.

V jednom rozhovoru jste vtipkoval, že plánujete získat Nobelovu cenu. Respektive dvě, jako Marie Curie – a ve dvou různých oborech. Tak za co by to mělo být? Za literaturu a za matematiku?

Dobře, když na ten vtip navážeme, tak zcela vážně – na Nobelovku za matematiku nejsem dost dobrý. Takže za literaturu, to je jasné. A pak za mír, ta je úplně nejlepší. Na všechny ostatní ceny musíte něco udělat. Když chcete Nobelovu cenu za literaturu, musíte být dobrý

spisovatel, napsat pár výborných knih, když ji chcete za ekonomii, fyziku nebo medicínu, musíte vyvíjet nějakou odbornou činnost. Ale Nobelova cena za mír – na to nemusíte udělat vůbec nic. Hlavně nemusíte zařídit mír. To je skvělé, ne?

Angažujete se, jako mnozí vaši kolegové, v politice a veřejném životě?

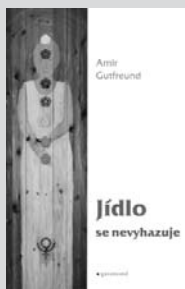
Ne, ne. A dokonce k tomu mám poněkud kritický postoj. Já jsem vlastně takový outsider. Byl jsem dvacet let v armádě, pohyboval se v úplně jiném prostředí, nežiju ani v Tel Avivu, ale v malém městečku v Galileji. A pokud něco chci lidem sdělit, najdou to v mých knihách.

Máte pocit, že vaše děti, tedy další generace po šoa, jsou nebo budou touto rodinnou zkušeností ovlivněné?

To vážně nevím. Jsou ještě celkem malé (ve věku od pěti do jedenácti let – pozn. red), samy se moc neptají a já to zatím neřeším. A nevím, jak jim o tom budu vyprávět později, až na to budou mít věk. Ale hlavně mám pocit, že ani není důležité, co jim budu o holocaustu říkat, ale čím pro ně budu. Osobní příklad je vždycky nejdůležitější, děti si všimají spíš toho, jak se rodiče chovají, než co říkají. A tak je pro mě hlavní, jestli se moje děti ode mě naučí, jak se správně chovat ke slabším, znevýhodněným, k cizincům, uprchlíkům, k lidem s odlišnými názory, než to, co jim budu říkat o holocaustu. Ale i v tomhle přístupu jsem zkušeností holocaustu určitě ovlivněný. Když vidím třeba utečence z Eritrey nebo Súdánu, tak v nich nevidím abstraktní běžence, ale svého prarodiče.

▶ Ptala se a fotila: Kateřina Weberová

Román *Jídlo se nevyhazuje* (v hebrejštině *Šoa šelanu*) je příběhem dvou dětí, Amira a jeho kamarádky Efi, které vyrůstají v šedesátých letech v Haifě, v rodinách poznamenaných holocaustem, o němž s nimi ale nikdo nemluví, protože „na to ještě nemají věk“. Je pochopitelné, že tím víc děti fascinuje a snaží se mu ze všech sil přijít na kloub. Postupně tak, po kouscích a za pomoci dětských listů, skládají druhou rovinu příběhu – to, co prožili jejich rodiče, prarodiče či sousedi. Ač se román

týká věcí vážných, až tragických, je psán s ironií a humorem, které jsou autorovi vlastní.

Amir Gutfreund se narodil v roce 1963 v Haifě. Dvacet let byl vojákem z povolání, do výslužby odešel v hodnosti plukovníka. Před dvěma lety ovdověl, a tak se nyní kromě psaní věnuje hlavně výchově svých třech malých dětí. V Izraeli mu doposud vyšly čtyři knihy (které byly přeloženy do několika světových jazyků), pátá se připravuje.

Knihu vydává nakladatelství Garamond (v edici *Kochavim*) v překladu Magdaleny Křížové.

Ve světě probíhal holocaust a děda Josef si zatím cestoval vlakem sem a tam. Občas jsme bez úspěchu zkoušeli přijít na to proč.

„Třeba ho v Buchenwaldu nepřijali kolektiv, a tak ho poslali do Gross-Rosenů,“ navrhla Efi.

▶ Amir Gutfreund, Jídlo se nevyhazuje